Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 29 январь
ЖУМА
№ 24 (4.220)

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

ФЕРМА ФАХРИ

Шарофат Муродова фермага ишга келганида ҳали тажрибасиз, касб сирларини билмас эди. Дастлабки йиллар жуда оғир кечди. Лекин устозининг «Сабрли бўл, кейинчалик ўрганиб кетасан», — деган насиҳатини доимо ёдида тутди.

Сигирсоғарлик касбининг сир-асрорларини қунт билан ўрганди, говмишларга меҳр қўймай, мўл сут соғиш мумкин эмаслигига астойдил ишонч ҳосил қилди. «Тўйимли озуқа, касбга ихлос — мана маҳсулдорлик омили». Бу сўзлар илғор чорвадорнинг ақидасига, кундалик шиорига айланди.

Эндиликда Большевик районида пешқадам чорвадорлар ҳақида сўз кетса, Карл Маркс номли колхознинг моҳир сигирсоғари Шарофат Муродованинг номи албатта тилга олинади.

— Колхозимиз пахтачиликда донг таратган, энди чорвачилик соҳасида ҳам юксак чўққиларни кўзлаганмиз, —дейди 1-сутчилик фермаси мудири Ҳайитмурод Раббимов. — Бу мақсадга эришишимизда Шарофат каби жонкуярлар тоғдай таянчимиз. У ферма ходимлари ўртасидаги мусобақада карвонбошилик қилаяпти.

СУРАТДА: илғор сигирсоғар Ш. Муродова.
Ғ. АЛИЕВ фотоси.

АГРОСАНОАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

ГРАФИКДАН ЎЗИБ

Ворошилов район Свердлов номли колхозда ташкил этилган ҳосилдорлик отряди аъзолари Э. Мамбетов, М. Ғаффоров ва Ю. Аҳадов маҳаллий ўғит тайёрлашда юксак суръатларга эришдилар. Улар фермадан далаларга ўғит ташиш нормасини икки ҳисса ошириб бажармоқдалар.

Бу хўжаликда чек ҳисоб-китоб системаси жорий этилиши сабабли меҳнатга астойдил муносабатда бўлинаётганлигининг ёрқин мисолидир. Шўр ювиш ишлари ҳам графикдан ўзиб бажарилмоқда. Ҳозирнинг ўзида мўлжалланган 600 гектар ўрнига 800 гектар ернинг шўри ювилди.

Шу кунларда бутун районда иш қизғин: далаларга маҳаллий ўғит чиқарилмоқда, ерларнинг шўри ювилмоқда. Қуйбишев номли колхозда, «Социализм», «Гулистон», «Шўрўзак» совхозларида ихтисослашган транспорт отрядлари аниқ-пухта ишламоқда.

ТАҚИР ЖОЙЛАРДА ПОЛИЗЛАР

Жиззах атрофида ҳаваскор боғбонлар ёрдамида барпо этилаётган «яшил белбоғ» маҳаллий бозорларга кўплаб сабзавот маҳсулотлари ва мева етказиб берадиган ҳамда одамлар мириқиб ҳордиқ чиқарадиган жойга айланади. Шаҳар ижроия комитетида якка тартибда боғлар ва полизлар яратиш учун участкалар ажратиб берилиши ҳақидаги мингинчи ариза ҳам қондирилди.

— Кўп йиллардан бери область атрофидаги ҳосилдор ерлар бўш ётарди, — дейди шаҳар ижроия комитети раиси Э. Холматов. — Лекин бу ерлардан фойдаланишни тақиқлайдиган мавжуд қонун-қоидалар шаҳарликларнинг енг шимариб ишга киришишларига халақит берарди. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг ўйланмай қилинган бундай чеклашларни бекор қилиш ҳақидаги қарори чиққанига унча кўп бўлгани йўқ, бироқ аҳвол тубдан ўзгариб кетди.

Жиззахдаги 1-қурилиш материаллари комбинати боғ-ҳовлилар учун ихчам уйлар қуришни ўзлаштирди. Улар қисмларга ажратилган ҳолда сотилмоқда. Аммо харидорлар хоҳиш билдиришса, бу уйчалар қўшимча ҳақ тўлаш эвазига бевосита боғ ҳовлининг ўзида қуриб берилиши мумкин. Эндиликда полиэтилен плёнкалар ва суғориш учун зарур бўлган қувурлар муаммоси ҳал этилган.

КАНАЛ ТУЛИБ СУВ КЕЛДИ

Ромитан район Ленин номли колхозга тўрт қилометрлик «Ленинград» канали орқали сув келди. Деҳқонлар фурсатдан фойдаланиб, далаларнинг шўрини ювишга киришдилар.

«Бухараирстрой» трести район механизациялашган кўчма колоннаси мутахассислари янги суғориш тармоғини муддатидан бир ой олдин қуриб битказдилар. Айниқса тажрибали қурувчи Р. Бозоров бошлиқ бетончилар коллективи яхши ишлади.

Ҳозир механизациялашган колоннада Бутуниттифоқ XIX партия конференциясини муносиб кутиб олиш учун социалистик мусобақа авж олдирилди. «Тарнавуд» каналини бетонлаш ишлари жадал олиб борилмоқда.

ШИНАМ УЙЛАР

«Сирдарьяоблагропром с трой-2» трестининг Боёвутдаги механизациялашган 50-кўчма колоннаси бинокорлари асос солган посёлкада бор-йўғи ярим йил ичида янги кўча пайдо бўлди. Кўчанинг ҳар икки томонида 23 та шинам коттеж қад кўтарди.

Бу уйлар механизациялашган колоннада ташкил этилган уй-жой қурилиши кооперативи маблағлари ҳисобига барпо этилди. Ҳар бир уй 2 минг сўмга тушди, бу мўлжаллангандан анча камдир, уйларнинг бўлажак эгалари дам олиш кунлари ва ишдан сўнг кечки пайтларда қурилишда ишладилар. Коллектив қабул қилган уй-жой программасида мазкур проблемани шу беш йилликнинг ўзидаёқ ҳал этиш назарда тутилган. Бу йилнинг ўзидагина фойдаланишга топшириладиган уйларнинг сони икки баравар кўпаяди.

(ЎзТАГ).

Колхоз Намунавий устави лойиҳаси муҳокамада

ЭНГ ЎТКИРИ— ЕР МУАММОСИ

Р. БОЛТАЕВ,
Урганч районидаги Охунбобоев номли колхоз правлениеси раиси

Қишлоғимиз меҳнаткашлари колхоз ҳаётининг қонуни —Намунавий устав лойиҳасини зўр қизиқиш билан ўқиб ўрганмоқдалар. Чунки ушбу ҳужжатда колхозчиларнинг истак ва орзу-умидлари тўла акс этган, коллектив хўжаликнинг мақсад, вазифалари аниқ баён қилинган. Лойиҳанинг энг долзарб даврда, қишлоқ ҳаётини жадал қайта қуриш давом этаётган бир пайтда эълон қилинганлиги айниқса катта аҳамият касб этмоқда. Чунки ҳозир колхозларда куртак ёйган барча янгиликлар астойдил қўллаб-қувватланиб, умумишига халақит бераётган турғунлик даври камчилик ва нуқсонлари узил-кесил тугатилаяпти. Энг асосийси, ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш, меҳнат унумдорлигини ўстириш, ошкоралик ва демократияни тобора ривожлантирган ҳолда янада юксак марраларга эришиш йўл-йўриқлари белгиланмоқда.

Хўжалигимиздан қиёс. Колхоз правлениеси, партия комитети, жамоат ташкилотлари кейинги йилларда меҳнаткашларнинг активлигини ошириш, уларни план топшириқлари ва социалистик мажбуриятларни муддатидан илгари бажаришга тўла сафарбар этиш юзасидан муайян тажриба тўпладилар. Қолаверса, ишлаб чиқаришни бошқариш структурасига ҳам бирмунча ўзгартишлар киритилди. Жумладан далачилик бригадалари, цех ва устахоналар, чорвачилик фермасида меҳнатни ташкил этишнинг истиқболли шакллари — оила ва бригада пудрати жорий этилди. Ишлаб чиқариш жараёнларида фан-техника янгиликлари, интенсив технология, илғорлар тажрибаси кенг қўлланилаяпти. Алмашлаб экишга эътибор кучаймоқда. Натижада ютуқларимиз муттасил кўпайиб бораяпти. Колхоз давлатга пахта сотиш йиллик планларини ҳамиша ошириб бажармоқда. Энг қувончлиси, тола чиқиши яхши, сифатли, арзон оқ олтин етиштирмоқдамиз. Кейинги икки йилда бир центнер пахта таннархи қарийб 10 сўмга арзонлашди.

Хўжалигимизда пахтачилик билан бирга бошқа тармоқлар ҳам жадал ривожланмоқда. Сабзавот етиштириш 1985 йилдагига нисбатан тўрт баравар, узум икки баравар кўпайди. Муҳим тармоқ — чорвачиликда ҳам анча ўсиш бўлди. Ўтган икки йилда гўшт етиштириш 1,3 баравар, сут 1,5 баравар кўпайди. Хуллас, колхозда маҳсулот етиштиришни кўпайтириш юзасидан белгиланган беш йиллик программа муваффақиятли бажарилаяпти.

Колхоз правлениеси ва партия комитети эришилган натижалар билан чекланиб қолмай, янги имкониятларни излаб топмоқдалар. Резервлар эса жуда кўп. Масалан, 1987 йилда 14 та пахтачилик бригадасидан 6 таси колхознинг ўртача кўрсаткичидан кам ҳосил етиштирди. Ваҳоланки пахтакорларимиз ўтган йил давлатга пландан ташқари 200 тонна сифатли хом ашё сотган эдилар. Агар кам ҳосилли бригадаларда ҳам лоақал колхоз кўрсаткичи даражасида пахта етиштирилганда биз давлатга яна 200 тонна оқ олтин сотган бўлардик. Ҳозир ушбу бригадалар аъзолари, мутахассислар қолоқ коллективларда аҳволни тез ўнглаб олиш, ҳосилдорликни ошириш юзасидан кенг кўламда ишлар қилишмоқда. Хусусан ерларнинг шўри ювилаяпти, маҳаллий ўғит чиқариш, экинзорларни текислаш ишлари авж олмоқда. Унумдорлик отрядлари камҳосил майдонларнинг ҳар гектарига ўтган йилдагига нисбатан 10 тонна кўп гўнг ташиб чиқаришни мақсад қилиб қўйган.

Мен узоқ йиллардан буён колхозда ишлаб келаяпман. Мана уч йилдирки, ҳамқишлоқларим юксак ишонч билдириб колхоз правлениесига раис этиб сайладилар. Намунавий устав лойиҳасини эскисига солиштириб қайта-қайта ўқиб чиқдим. Дарҳақиқат устав лойиҳаси колхознинг ҳозирги талабларига тўла жавоб беради. Унда моддий-техника базаси анча мустаҳкамланиб, ишлаб чиқариш структураси, колхозчилар онгида кескин ўзгаришлар содир бўлган социалистик коллектив хўжаликнинг барча талаб ва эҳтиёжлари тўла қамраб олинган. Уни жадал тараққий эттиришнинг конкрет йўл-йўриқлари белгиланган. Масалан, лойиҳанинг **«Ер ва ундан фойдаланиш» бобида «...тубдан яхшилаш ишлари ўтказилган, суғориладиган ва захи қочирилган ерлар, экинзорлар, кўп йиллик мевали дарахтлар ва токзорлар, пичанзорлар ва яйловлар билан банд бўлган ер участкалари одатдагидек қишлоқ хўжалигидан бошқа эҳтиёжларга берилишига йўл қўйилмайди»** дейилган. Бу жуда тўғри фикр. Чунки колхозлар ҳар гектар майдон, айниқса суғориладиган ерларни ўзлаштириш учун жуда кўп маблағ сарфлайдилар. Ер ресурслари чекланган Хоразм областида эса унинг ҳар қаричи бебаҳо бойлик, чин маънода хазина ҳисобланади. Ўтган йил колхозда ҳар гектар пахта майдони 2.000 сўм, сабзавот майдонлари эса 2.200 сўм, токзорлар 5.125 сўм даромад келтирди. Шундай экан, ана шу майдонларни бошқа эҳтиёжлар учун бериш хато иш бўларди.

Устав лойиҳасида колхозни бошқариш, ишлаб чиқариш суръатларини ўстириш, қуриш ва яратиш ишларини планлаштириш, етиштирилган маҳсулотларни давлатга, аҳолига сотишни ташкил этишга доир кенг кўламли вазифалар аниқ белгилаб берилган. Айниқса эски уставдаги баъзи кўрсатмалар барҳам топганлиги менга жуда маъқул бўлди. Масалан, уставнинг «Колхоз мулки» деб номланган тўртинчи бобида **колхоз эҳтиёжлари учун чакана савдо корхоналари ва ташкилотларидан нақд пулга материаллар, эҳтиёт қисмлар, асбоб ускуналар, кичик механизмлар сотиб олишга рухсат берилгани** айни муддао. Чунки колхозлар хўжалик юритишнинг янги усули, ўзини ўзи бошқариш ва маблағ билан таъминлаш шароитига ўтиб ишлаётган ҳозирги даврда бунинг аҳамияти жуда катта. Ҳеч кимга сир эмаски, таъминот ташкилотлари колхозларни барча зарур асбоб-ускуналар билан ҳам етарли таъминлай олмаяптилар.

Лойиҳанинг бешинчи бобига биноан **колхоз пайчилик асосида ишлаб чиқариш, маданий-маиший ва бошқа социал хизмат объектларини қуришда агросаноат комплекси бирлашмалари, халқ депутатлари маҳаллий Советлари ҳамда бошқа давлат кооператив корхоналар, жумладан жамоат ташкилотларининг маблағларини бирлаштиришга рухсат берилиши қишлоқда йирик социал проблемаларни тезроқ ҳал этишга имкон яратади.** Чунончи пайчилик асосида тўпланган маблағлар ҳисобига колхозлараро касалхоналар, соғломлаштириш комплекслари, лабораториялар, озуқани қайта ишлаш цехлари қуриш мумкин.

Партия ва ҳукуматимиз колхозчиларнинг турмуш фаровонлигини ошириш, қишлоқда туб социал ўзгаришлар қилишга доимо эътибор бермоқдалар, ана шу хайрли мақсадларга ҳар йили кўплаб маблағлар ажратилмоқда. Лойиҳанинг йигирма биринчи бобидаги **«Колхоз қисқа муддатли ва узоқ муддатли кредитлардан фойдаланиши мумкин»** деган сўзлар ана шу оталарча ғамхўрликнинг янги, ёрқин ифодасидир.

С. МУҲАММАДЖОНОВ,
Тошкент районидаги «Ленин йўли» колхози правлениеси раиси

Партия XXVII съездидан сўнг меҳнатни ташкил этишнинг кўплаб янги шакллари ҳаётга татбиқ этила бошланди. Тўла хўжалик ҳисоби, пудрат, ўз харажатларини ўзи қоплаш, ўзини ўзи пул билан таъминлаш шулар жумласидандир. Уларнинг ҳаммаси экономикани мустаҳкамлашга, маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтиришга қаратилган. Биз, колхозчилар ҳам эътибордан четда қолганимиз йўқ. Бир қанча муҳим ҳужжатлар қабул қилинди. Колхознинг Намунавий устави лойиҳаси шулардан бири ҳисобланади. Янги иқтисодий шароитга ўтилаётган ҳозирги пайтда бу ҳужжат жуда ҳам зарур. Бизга бутун мамлакат кўз тикиб турибди. Чунки зиммамизга қисқа муддат ичида гўшт, сут, сабзавот, мева ва бошқа неъматлар етиштиришни кескин кўпайтириш вазифаси юклатилган. Уни уддалай оламизми?—бугун ҳаммани ҳаяжонлантираётган муаммо шу.

«Қишлоқ ҳақиқати» газетаси редакциясида бўлиб ўтган давра суҳбатида тилга олинган шаҳар атрофидаги колхоз муаммоси айни пайтида кўтарилди. Бунда муаммо умумий тарзда эмас, аниқ, холисона ўртага ташланди.

Мисол учун узоққа боришнинг ҳожати йўқ: колхозимиздан қиёс. Унинг экинзорларига бир йўла икки шаҳар —Тошкент ва Келес «бостириб» келаяпти. Сабзавот-полиз экинлари ва картошкачилик илмий-тадқиқот институти ҳам тобора экинзорларимизга суқилиб кирмоқда. Ана шундай «исканжа»га олиш оқибатида хўжалигимиз атиги 750 гектар суғориладиган ерга эга. Бошқача айтганда, илгари мавжуд бўлган экинзорларнинг ярми қолди, холос.

Тўғри, шаҳар учун ҳам, илмий-тадқиқот ишлари учун ҳам ер керак. Буни колхозчиларимиз тўғри тушунадилар. Шу боисдан ҳам улар шаҳарликлар дастурхонига мумкин қадар кўпроқ маҳсулот армуғон этиш имкониятларини қидирмоқдалар. Ўтган йили давлатга 9.000 тонна сабзавот, 1,5 минг тонна картошка, 2,2 минг тонна узум, 820 тонна сут, 100 тонна гўшт сотдик. Хўжалигимизда 33 хил қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирилади. Шундан фақат картошка тайёрлаш плани бажарилмади, холос. Тўласинча оилавий пудратга ўтилиши рентабеллик даражасини 28 процентга етказиш, 5 миллион 200 минг сўм даромад, шундан 1.200 минг сўм соф фойда олиш имконини берди. Колхозчиларнинг ойлик ўртача иш ҳақи 275 сўмга етди.

Ишлаб чиқаришни жадаллаштириш, ҳосилдорликни ошириш бизнинг асосий вазифамиз. Деҳқонларимиз ана шу йўналишни изчил давом эттиришмоқда. Кам меҳнат ва маблағ сарфлаган ҳолда ҳар гектар ердан мумкин қадар кўпроқ маҳсулот олиш қоида тусига кирди.

Бизнинг олдимизда икки муаммо кўндаланг турибди: экинзорлар борган сайин камайиб кетаяпти, одамлар сони эса кўпаймоқда. Улар бир-бирига узвий боғланган. Айни пайтда колхоз марказий қўрғонида мингдан зиёд хонадон бўлиб, уларда 5 мингдан зиёд аҳоли истиқомат қилаяпти. Албатта, бунча аҳоли учун 750 гектар ер жуда камлик қилади.

Лекин излаган имконият топади. Ўн гектар майдонда теплица комбинати қурдик. Ҳозир унда 160 киши меҳнат қилаяпти. Уни яна 6 гектарга кенгайтиришни кўзлаяпмиз. Шаҳарда иккита фирма магазинимиз ишлаб турибди. Уларда харидорларга ўн беш хил маҳсулот сотилаяпти. Яқин орада яна уч-тўртта фирма магазини қуришни кўзлаяпмиз. Агар шу дўконлардан олаётган фойдамиз ҳозир 57 минг сўмни ташкил этаётган бўлса, кейинчалик бу кўрсаткич 200—250 минг сўмдан ошади. Колхозда ғишт ва оҳак заводи бунёд этилади. Бу объектлар анчагина кишиларни иш билан таъминлайди ва хўжаликка наф келтиради.

Ҳозир атиги 500 тонна сабзавот сақланадиган омбор бор. Бу бизни қаноатлантирмайди. Янги, йирикроқ сабзавот омбори қуришимиз лозим. Бизнинг магазинларимизда узум сотилмаяпти, чунки уни сақлайдиган жойимиз йўқ.

Агар юқорида тилга олинган режаларни амалга оширсак, хўжалигимизнинг даромади 7 миллион сўмдан ошиб кетади. Эътибор беринг, ер ниҳоятда тақчил бўлишига қарамай юксалиш мумкин экан. Ер муаммоси аҳолининг табиий кўпайиши эвазига янада ўткирлаша боради. Мана шуни ҳисобга олиб, биз колхозчилар учун кўп қаватли турар жой бинолари қуришга қарор қилдик. Бу эса уй-жой муаммосини ҳал этади, шу билан биргаликда иморатларнинг кенг майдонларни эгаллашига чек қўяди.

Ер билан боғлиқ қийинчиликларга ҳар куни дуч келиб турибмиз, бинобарин экинзорларни кенгайтиришнинг сира иложи йўқ. Шундай экан, **Намунавий уставда колхозларга бириктилган ер ҳақидаги фикрларни, ҳар қарич ерни тежаб-тергаш, унинг талон-торож бўлишига қатъиян чек қўйиш ҳақидаги қоидаларни янада кучайтириш керак.** Бу айниқса шаҳар атрофидаги хўжаликлар учун сув билан ҳаво дек зарур.

ХОНАДОНЛАР БИЛАН ШАРТНОМА ТУЗИБ

СИРДАРЁДА КУРТАК ОТГАН ТАШАББУС

Ўтган йили Сирдарё области чорвадорлари гўшт топшириш планини бирмунча қийинчилик эвазига бажардилар. Бу йилги марра эса бирданига 700 тонна кўп белгиланди. Шундай бўлса-да, сирдарёликлар истиқболга ишонч билан қарашмоқда. Хўш, гўшт етиштириш қайси резерв ҳисобига кўпайтирилади! Мухбиримиз Сирдарё область агросаноат комитети чорвачилик маҳсулотлари етиштириш, тайёрлаш ва қайта ишлаш бўлими бошлиғи И. С. КИМ билан шу мавзуда суҳбатлашди.

— Иннокентий Сергеевич, мана қўлимизда ўтган йили мол ва парранда гўшти тайёрлаш ҳақидаги якуний маълумотлар. Ундан кўриниб турибдики, қўриқ область колхозлари ва совхозлари ўз имкониятларидан паст даражада ишлашган. Гўшт топшириш плани аҳолидан ортиқча маҳсулотларни харид қилиш шарофати билан бажарилган. Наҳотки бу йил ҳам шунга кўз тикилса?

— Нима демоқчи эканлигингизни тушундим. Изоҳлаб беришга тайёрман. Тўғри, колхозлар ва совхозлар аҳолининг ўсиб бораётган талабини қондира олмаётганликлари яхши эмас. Шунинг учун ҳам аввало маҳсулот тайёрлашда айни ана шу секторни мустаҳкамлашга интилдик. Мен бу тадбир ишимизда силжишга олиб келишига ишонаман, лекин планни бажариш учун кифоя бўлармикан? Шошмашошарлик билан ваъда бериб юборишдан ўзимни тияман. Область плани нафақат хўжаликлар имкониятини, балки хонадонларда боқилаётган молларни ҳам назарда тутади.

— Шундайликка шундай-ку-я, лекин илгари ҳам аҳолидан чорва моллари сотиб олинарди. Масалан, бултур 3.365 тонна гўшт харид қилинган. Бу планга нисбатан 134 процент. Ўрни келганда шуни айтиш керакки, матлубот кооперацияси одамлар билан колхоз ва совхозларга нисбатан дуруст иш олиб борди. Шу маънода мирзачўлликлар имкониятини сиз яхши биласиз...

— Фикрингиз тўғри. Лекин ҳали имкониятлар тўлиб-тошиб ётибди. Матлубот кооперацияси хўжаликлардан кўра яхши ишлаганлигини тўғри илғагансиз. Нега? Гап шундаки, илгари қишлоқ кишиси хўжаликлар билан ҳамкорликка бажонидил рози бўлмасди. Тўғрироғи, бундан наф йўқ эди. Ўзингиз ўйланг: илгари колхоз ёки совхоз қорамолни тирик вазнда маҳсулот сифатидан қатъий назар ҳар килоси учун 1 сўм 92 тийиндан қимматга олмасди. Матлубот кооперацияси, қолаверса бозор бундан юқорироқ нархни тавсия этарди. Ахир шундай ҳолатда ким ҳам хўжалик билан ҳамкорлик қилгиси келади? Гўштни бозорда сотиш имкони бўлмаганноилож вазиятда кооператорлар савдога бош қўшишди.

— Лекин эндиликда аҳоли эҳтиёжларидан ортиқча маҳсулотни харид қилиш сиёсати ўзгарган бўлса керак. Хўжаликлар билан кооперация корхоналари шароити тенглашиб қолди. Область колхоз, совхозлари шу имкониятдан фойдаланишаяптими? Ўзгаришларнинг моҳияти нимадан иборат?

— Мен хўжаликлар илгари аҳолидан қандай гўшт сотиб олиши ҳақида ҳали гапирдим. Бундай ҳамкорлик давлатнинг ўзига ўнгай эмаслиги маълум бўлди. Эндиликда хонадон эгаси икки яшаргача бўлган буқанинг вазнини 301 килограммдан 350 килограммгача етказиб топширса юқорида айтилган харид нархига 35 процент қўшиб тўланади, борди-ю молнинг тирик вазни 350 килограммдан ошса, устама ҳақ 50 процентни ташкил этади.

Мана энди хўжаликлар аҳолидан мол сотиб олиш борасида матлуботчилар билан рақобат қилишлари мумкин. Шуни айтишим керакки, улар ана шу ҳуқуқдан фойдаланишга шошилмоқдалар.

— Иннокентий Сергеевич, сиз айтган «рақобат» бироз ғалати туюлаяпти. Наҳотки, бу йўл экономикамизга мос келса?

— Беҳуда чўчияпсиз. Экономикада рақобат мутлақ табиий ҳол. Бу ўринда эса у қачонлардир бузилган адолатни тиклаш имконини беради. Ўзингиз ўйлаб кўринг, матлубот кооперацияси ер ва озуқага эга эмас, унинг тасарруфида фақат пул бор. Хўш, нега энди бу соҳа хўжаликлар ерида ва унинг озуқаси ҳисобига етиштирилган гўшт савдоси эвазига ҳамёнини тўлдириши, бошқалар эса ҳеч нарсасиз қолиши керак? Яна бир гап. Матлубот кооперацияси кўп маҳсулот топширганларни рағбатлантириш учун омихта емга эга. Лекин ундан қандай фойдаланади? Бу емишни ё тўғридан-тўғри сотиб юборади, ё ўзларидаги ёрдамчи хўжалик эҳтиёжига ишлатади.

— Сиз боя хўжаликлар янги ҳуқуқдан фойдаланиш учун шошилишаяпти, дедингиз. Аниқроқ мисолда тушунтириб бера оласизми?

— Аҳолидан гўшт сотиб олишнинг янги қоидалари эндигина кучга кирди. Шу маънода колхозлар ва совхозларда бу борада тажриба йўқ. Лекин оз бўлса-да иш қилинган. Энг аввало хўжаликларнинг раҳбарлари ҳамда мутахассисларига янгиликнинг моҳиятини тезроқ тушунтиришга интилдик. Улар эса колхозчиларга, совхоз ишчиларига шундай тушунтирдилар. Натижа дуруст бўлаяпти. Бу йил деярли ҳамма районлардаги хўжаликлар 2.620 тонна гўшт қабул қилишга аҳоли билан шартнома имзолашди — бу бултур йил бўйи тайёрланганига нисбатан қарийб минг тонна кўп. Етти мингга яқин хонадон бизга 7.420 бош мол сотади. Уларнинг асосий қисми Ворошилов, Ильич, Сирдарё районларидаги оилалардир. Ҳар районда мингдан зиёд мол топширилади. Бу қўшимча йиллик планни бажаришимизга анча қувват бўлиши керак.

— Эртанги кунга ҳаддан зиёд умид билан қарамаяпсизми? Ахир сўнгги маълумотга назар ташласак, ҳозирча атиги 600 тоннадан сал кўпроқ гўшт топширилибди. Гулистон, Комсомол районларида резервлар тўла ишга солинмаган. Бошланган иш сиз айтгандай самара берармикан?

— Самара бериши керак. Бу йўлдан бормаслик даставвал хўжаликларнинг ўзига ноқулай. Ахир дарахт устида туриб шохни чопмайдилар-ку? Келгуси йилда ҳам гўшт планини бажариш зарур. Хўжалик учун олдиндан шартнома имзолаш ўнғай. Унга биноан шахсий чорва эгалари озуқа билан таъминланишлари шарт.

Давлат махсус омихта ем фонди ташкил этади. Бунда ҳар килограмм топширилган гўшт учун шунча концентрат озуқа сотиб олиш мумкин. Шунинг ўзиёқ келгуси йилларда шахсий ёрдамчи хўжаликларда мустаҳкам гўшт базасига кафолатдир. Ҳозир бу фонд тузила бошланди, лекин биз хўжаликларнинг раҳбарларига ем келишини кутиб ўтирмасдан мавжуд озуқани аҳолига сотиш ҳақида тавсия бердик. Одамлар давлат қарорининг таъсирчанлигига ишонишсин. Хўжаликлар билан ҳамкорлик уларда рағбат уйғотсин. Бу ўринда мезон ягона—омихта емни дуч келганга эмас, балки ҳақиқий кўмакчиларга бериш керак.

Шундай қилиб аҳолидан ортиқча маҳсулотни сотиб олишни чинакамига ташкил этишни эндигина ўрганаяпмиз.

— Сўнгги савол. Область хўжаликлари хонадонлардан фақат гўшт эмас, балки сут ва тухум ҳам сотиб оладилар. Бу иш қандай кетаяпти?

— Афсуски яхши эмас. Ишга янгича ёндашиш етишмаяпти, хўжаликлар ҳам, аҳоли ҳам манфаатдорлик билан киришмаяпти. Ҳозирча харид қилишнинг янги нархлари тўғрисида сўз юритилмаяпти. Ўйлайманки, хўжаликлар ўз ўзини маблағ билан қоплашга ўтгач бу табиий равишда юзага келади. Ахир областимизда сут ва тухум тайёрлаш планларини белгилаганимизда фақат хўжаликларнинг эмас, балки хонадонларнинг ҳам имкониятлари кўзда тутилган.

Суҳбатни В. ВОРОБЬЕВ ёзиб олди.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ

ФАРМОНИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР МЕҲНАТ ДАВЛАТ КОМИТЕТИНИ ҚАЙТА ТУЗИБ, ЎЗБЕКИСТОН ССР МЕҲНАТ ВА СОЦИАЛ МАСАЛАЛАР ДАВЛАТ КОМИТЕТИГА АЙЛАНТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қарор қилади:

Ўзбекистон ССР Меҳнат давлат комитети қайта тузилиб, Ўзбекистон ССР Меҳнат ва социал масалалар давлат комитетига айлантирилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми раисининг ўринбосари
А. РОМАНОВСКИЙ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1988 йил 27 январь.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ

ФАРМОНИ

ЎРТОҚ Ҳ. Н. ТОЖИЕВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР МЕҲНАТ ВА СОЦИАЛ МАСАЛАЛАР ДАВЛАТ КОМИТЕТИНИНГ РАИСИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қарор қилади:

Ўртоқ Ҳусниддин Нажмиддинович Тожиев Ўзбекистон ССР Меҳнат ва социал масалалар давлат комитетининг раиси этиб тайинлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми раисининг ўринбосари
А. РОМАНОВСКИЙ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1988 йил 27 январь.

ЭКОНОМИКА ХАБАРЛАРИ

ИСТЕЪМОЛЧИ ИЛТИМОСИГА ҚЎРА

Советободдаги «Тарандубитель» бирлашмасининг омборлари бўшаб қолди: корхона маҳсулотига талаб ошиб кетди. Ўтган йилнинг январь ойида корхонанинг бир миллион сўмликдан ортиқ маҳсулоти омборларда туриб қолган эди, корхона эса ўн минг сўмлаб жарима тўлади.

Бирлашма ходимлари ишни яхшилаш учун энг аввало савдо корхоналари вакилларининг ва бошқа истеъмолчиларнинг эҳтиёжларини ҳисобга олишга қарор бердилар. Уларнинг маслаҳатлари ва танқидий фикрларини тингладилар, аҳолининг талабини ўргандилар. Олинган ахборотни махсус комиссия ишлаб чиқди. Комиссиянинг тавсиялари тезда жорий этилади. Жумладан корхонада ўн уч хил янги чарм-галантерея маҳсулотларини ишлаб чиқариш ўзлаштирилди. Бу эса ўтган йилдагига қараганда сал кам бир миллион сўмликдан ортиқ маҳсулотни сотиш имконини берди.

Эндиликда пландан ташқари фойда олишнинг имкони бор. Шунинг учун ҳам ишлаб чиқаришни ривожлантиришга 180 минг сўм ажратилди: иккита поток линия реконструкция қилинди. Ана шу линияларда янги маҳсулот — транспорт дорихоналари ишлаб чиқарила бошлади. Цехларда янада мукаммал техника ўрнатилиши ҳисобига бўшаган майдонларда дам олиш бурчаклари ташкил этилди.

ПИШИҚ ПОЙАФЗАЛ

Қўқон маҳаллий пойафзал фабрикасининг барча поток линиялари баҳорги-кузги пойафзал ишлаб чиқаришга ўтказилди. Мавсумга тайёргарлик чоғида бирмунча тажрибалироқ ҳамкасбларнинг — Москва мутахассислари, Рига ва Ереван пойафзалчиларининг тавсиялари эътиборга олинди. Фабрикадан савдо шохобчаларига ҳозирнинг ўзидаёқ 11 минг жуфт эркаклар модали сандалети ва туфлилари, қизлар учун чиройли танкеткалар, кичкинтойлар учун кўркам пойафзаллар жўнатилди. Пойафзалнинг бир қисми тежалган чарм ва ёрдамчи материаллардан тайёрланмоқда. Фабрика — баҳорги-ёзги мавсумда магазинларга бир миллион жуфтдан ортиқ пишиқ пойафзал етказиб беради.

Ресихон СУЛЕЙМАНОВА — мусобақа ғолиби

Янгийўл районидаги Қуйи Бўзсув гидроэлектростанциялари марказий пультдан туриб бошқарилади. Малакали мутахассис Ресихон Сулейманова йигирма икки йилдан бери шу ерда фидокорона меҳнат қилиб, ҳамкасбларига ўрнак бўлиб келаяпти. У бошчилигидаги смена социалистик мусобақада ҳамиша ғолиб чиқиб, мавжуд бешта электростанцияда қувончли муваффақиятларга эришилишига муносиб улуш қўшмоқда.

СУРАТДА: Р. Сулейманова.

Р. ГАЛИЕВ фотоси.

САБЗАВОТКОРЛАР НЕГА ТАШВИШДА?

Бухоро район Ленин номли колхоз деҳқонлари сабзавотчиликда оила пудратини жорий этиб, ҳам фойдага эга бўлдилар, ҳам қўшимча муаммоларга дуч келдилар.

— Сабзавотчиликда оила пудрати ўзини тўла оқлади, — деб ҳикоя қилади колхоз бош экономисти Х. Ҳуррамов. — Ўтган йили биз сабзавотдан 110 минг сўм даромад олдик. Яқин-яқинларда эса бу соҳа бизга зарар келтирарди. Ҳар йили ўнлаб минг сўм пул йўқотардик. Шунинг учун ҳам колхозчиларнинг умумий йиғилишида тажрибали сабзавоткорлардан тўртта оилавий пудрат звеносини ташкил этишга қарор қилинди. Уларга яхши ерлар ажратилди, етарли даражада сув ва ўғит берилди. Звено аъзолари виждонан ишладилар. Колхоз улар ёрдамида сабзавот сотиш планини муваффақиятли бажарди.

— Лекин, биласизми, бизни нима ташвишлантирмоқда? — дея суҳбатга аралашди пудратчи звено раҳбари С. Фаттоев. — Ўтган йил етиштирилган маҳсулотни сотишда кўп муаммолар пайдо бўлди. Давлат савдоси тайёрловчилари, бунинг устига матлубот кооперацияси ходимлари ҳам панд бериб қўйишди. Ўзимиз транспорт топишга, етиштирилган маҳсулотни ўзимиз шаҳарга олиб боришимизга тўғри келди. Область марказига бир неча бор қатнаган, савдо ходимларига келтирилган сабзавотни олишлари учун ялинган кунларимиз ҳам бўлди. Бу ишда айни шу бугунданоқ тартиб ўрнатиш керак.

Сабзавотчининг безовталанаётгани тушунарли. Чунки, колхоз бу йил ўтган йилдагига нисбатан бир неча баравар кўп — уч ярим минг тонна сабзавот етиштиришга аҳд қилган. Оилавий звенолар бундай ҳосилни олиш учун қизғин тайёргарлик кўришаяпти. Парникларга эртанги карам, редиска, саримсоқ пиёз кўчатлари ўтқазилган. Лекин ана шу маҳсулотлар харидорга ўз вақтида етиб борармикин?

Оилавий звенолар тузилиши туфайли областдаги кўпгина хўжаликларда сабзавот маҳсулотлари етиштириш кўпаймоқда. Савдо тармоқлари ва матлубот кооперацияси эса бундай суръатларга дош бера олмаяпти. Бундай «тепса тебранмаслик» натижасида истеъмолчи ҳам, ишлаб чиқарувчи ҳам зиён кўрмоқда. Хўжалик ходимлари араваларга ортилган сабзавот маҳсулотлари билан идорама-идора сарсон бўлиб юрган бир пайтда чайқовчиларнинг бозори чаққон. «Дала — магазин» конвейери учун масъул бўлган бу ташкилотлар эса чайқовчининг ишончли ҳомийларига айланиб қолишмоқда.

А. ФОЗИЛОВ,
ЎзТАГ мухбири.

Долзарб мавзуда мусоҳаба

ШУНИ БИЛИНГКИ, ҲАММАГА ИШ ТОПИЛАДИ

Ўзбекистон ССР Меҳнат ва социал масалалар давлат комитети раисининг ўринбосари В. Г. Верхотуров билан шу куннинг долзарб мавзусидаги суҳбатимизни бошлаётганимизда телефон жиринглаб қолди. Владимир Георгиевич қўнғироқ қилаётган кишининг гапларини диққат билан тинглагач, қисқа ва лўнда жавоб берди: «Ҳаммани ҳисобга олингизлар, уларнинг турар жой адресларини ёзиб қолинглар, аввалги ишхоналари билан қизиқишни ҳам тавсия этаман. Умуман бутун фаолиятимизда КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети ва ВЦСПСнинг «Аҳолининг иш билан самарали банд бўлишини таъминлаш, ишга жойлаштириш системасини такомиллаштириш ва меҳнаткашлар учун социал гарантияларни кучайтириш тўғрисида»ги қарорига таянишимиз керак».

В. Г. Верхотуров тилга олган ана шу ҳужжатга мувофиқ мамлакатда аҳолини ишга жойлаштириш, қайта ўқитиш ва касбга йўналтириш бўйича яхлит умумдавлат системаси вужудга келтирилиши зарур. Суҳбатимизни айни шу муҳим масаладан бошладик.

— Ҳозирги пайтда, — деди Владимир Георгиевич, — республикамизнинг саноат ривожланган олтмиш шаҳрида ишга жойлаштириш бюролари фаолият кўрсатмоқда. Улар меҳнат қилиш ҳуқуқларини таъминлашда одамларга кўмаклашаяптилар.

— Бундай бюролар фақат шаҳарларда мавжудми?

— Афсуски, шундай. Қишлоқнинг бошқа кўпгина муаммолари қатори ортиқча меҳнат ресурсларидан фойдаланиш масаласи кейинги пайтларга қадар эътибордан четда қолиб келди. Бу жиддий нуқсон кўп жиҳатдан республика Меҳнат ва социал масалалар давлат комитети, унинг областлардаги органларига тааллуқли. 1988 йилда аҳволни ўнглаймиз. Қўшимча равишда 106 та ишга жойлаштириш бюролари ташкил этиш кўзда тутилмоқда. Уларнинг учдан бир қисми қишлоқ жойларда бўлади.

— Боягина сиз тилга олган қарорда бундай бюролар сонини кўпайтириш билан бирга уларнинг фаолиятини такомиллаштириш, обрўсини ошириш зарурлиги таъкидланган. Масаланинг шу жиҳатларига тўхталсангиз.

— Энг аввало ишга жойлаштириш бюроларининг мавқеи ва масъулияти ошишини таъкидлаш керак. Давр шуни тақозо этаяпти. Халқ хўжалигини бошқаришдаги туб иқтисодий ислоҳот, фан-техника тараққиётининг жадаллашуви, қайта қуришнинг бошқа жиҳатлари шаҳарларда бўлгани каби қишлоқларда ҳам аҳолини ишга жойлаштириш масаласига талабчанлик билан ёндашувни талаб қилаяпти. Барча ҳолатларда бекор ходимларнинг манфаатларини тўла ҳисобга олиш фаолиятнинг мезони бўлиб қолади. Зотан, қарорда «Барча шунга амин бўлсинки, уларга меҳнат қилиш ҳуқуқи реал тарзда гарантияланади», — дейилган. Ишга жойлаштириш органлари инсонпарварлик руҳи билан йўғрилган ана шу йўлнинг изчил бажарилишига ҳисса қўшишга даъват этилганлар. 1988 йили Ўзбекистон областлари ва йирик шаҳарларида ишга жойлаштириш, қайта ўқитиш ва касбга йўналтириш марказлари, кичик шаҳарлар, районларда эса бюролар ташкил этилади. Улар хўжалик ҳисобида бўлишади. Яъни корхона ва ташкилотлар тузилган шартномаларга мувофиқ кўрсатилган хизматга яраша маблағ ўтказиб турадилар. Кадрларга эҳтиёж қанчалик тўлароқ қондирилса, марказ ва бюроларнинг молиявий аҳволи шунчалик яхши бўлади, шериклар билан ҳамкорлик мустаҳкамланади.

— Демак, ҳозирги шароитларда бўш ишчи ўринлари, маъмурий-бошқарув органларидаги лавозимлар, қисқараётган штатлар ва шунга доир тўла маълумотларга эга бўлиш жуда муҳим экан-да?

— Сўзсиз шундай. Қарорда бирлашмалар, корхоналар, ташкилотлар, муассасалар бундай маълумотларни марказ ва бюроларга бериб туришлари зарурлиги уқтирилган. Шулар асосида тегишли бюллетенлар изчил босиб чиқарилади. Бу барча ишларни мувофиқлаштириб боришда муҳим аҳамият касб этади. Ишга жойлаштириш органларига халқ депутатлари маҳаллий Советлари ижроия комитетлари ўзининг бўлинмаси сифатида раҳбарлик қиладилар.

— Шубҳасиз, бундан буён Меҳнат ва социал масалалар давлат комитетнинг иш миқёси ортиб, ташвишлари кўпайса керак?

— Бу саволингизга жавоб тариқасида биргина мисол келтира қолай. Кўп ўтмай комитет қошида аҳолини ишга жойлаштириш республика маркази фаолият бошлайди. Унинг зиммасига қарорда белгиланган тадбирларни бажариш юзасидан катта вазифалар юкланади.

— Янги йилдан бошлаб Давлат корхонаси (бирлашмаси) ҳақидаги СССР қонуни кучга кирди. У ҳозирги пайтда тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлашга ўтган саноат, қишлоқ хўжалиги корхоналарида амал қилаяпти. Қурилиш, транспорт ташкилотлари, илмий тадқиқот муассасалари ҳам хўжалик юритишнинг янги усулига ўтадилар. Кўпгина газетхонларни шундай шароитларда меҳнаткашларнинг социал гарантиялари қандай ҳал этилади, деган савол қизиқтирмоқда.

— Меҳнаткашларнинг бўшаб қолиши, уларни қайта ўқитиш ва ишга жойлаштириш билан боғлиқ масалалар Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги СССР қонунига қатъий мувофиқ тарзда, демократик негизда, кенг ошкоралик вазиятида, меҳнат коллективларининг бевосита ва фаол иштирокида ҳал этилиши зарур. Айни пайтда ҳар бир ишчи, мутахассис ва хизматчи чинакамига, тўла самара билан меҳнат қилиши, ўз иш жойининг қадрига етиши, малакаси, касб маҳоратини ошириб бориши керак.

— Республиканинг қишлоқ жойларида аҳолини ижтимоий меҳнатга жалб этиш муаммосига яна бир карра қайтсак. Мулоқот жараёнида бу масала ғоят ўткир бўлиб турганлиги аён бўлди.

— Ҳақиқатан ҳам республикамизнинг қишлоқ жойларида ортиқча меҳнат ресурсларининг мавжудлиги қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши, унинг етакчи тармоғи ҳисобланган пахтачилик самарадорлигини оширишни секинлатаётган асосий сабаб бўлиб турибди. Айниқса, эскидан суғориб келинаётган регионларда кўпгина юмушлар қўл кучи билан бажарилмоқда. Бу меҳнатни ташкил этишнинг янги усулларини жорий қилиш, илғор технологияни қўллашга салбий таъсир кўрсатаяпти. Шунинг оқибатида ҳар центнер пахта етиштиришга сарфланаётган харажатлар камаймаяпти.

Шу ўринда бир савол туғилиши мумкин. Қишлоқ хўжалигини, унинг етакчи тармоғи ҳисобланган пахтачиликни механизациялаш, меҳнатни ташкил этиш ва моддий рағбатлантиришнинг такомиллашган усулларини қўлланиш, ички хўжалик ҳисоб-китобларини изчил йўлга қўйиш яна ортиқча ишчи кучларини вужудга келтирмайдими? Ўн иккинчи беш йилликда республикадаги мавжуд меҳнат ресурсларидан оқилона фойдаланиш юзасидан ишлаб чиқилган комплекс программада бу масала атрофлича ҳисобга олинган. Деҳқончилик ва чорвачилик тармоқларидан бўшайдиган ишчи кучларидан агросаноат комплексининг қайта ишлаш тармоқларида, аҳолига хизмат кўрсатиш жабҳаларида фойдаланиш кўзда тутилган. Амалда бу программани бажаришга киришилди. Ҳозирги пайтда республиканинг қишлоқ жойларида озиқ-овқат, гўшт, сут, пахта тозалаш саноатининг янги корхоналари барпо этилмоқда. Бу тармоқларнинг қатор завод ва фабрикалари ҳозирнинг ўзидаёқ маҳсулот ишлаб чиқараяпти. Келажакда индустриянинг қишлоқдаги ана шу шохобчалари янада кенгайиб, улар деҳқончилик ва чорвачиликдан бўшаган ишчи кучларини ўз бағрига олади.

Кичик шаҳарлар, посёлкалар ва йирик қишлоқларда енгил, маҳаллий саноат корхоналарининг филиаллари вужудга келтирилганлиги ва бу иш давом эттирилаётганлиги мавжуд меҳнат ресурсларидан фойдаланишда муҳим аҳамият касб этаяпти. Истиқболда машинасозлик, металлга ишлов бериш, қурилиш индустрияси сингари тармоқларни ҳам тараққий эттириш кўзда тутилган.

— Юқорида таъкидланган қарорда аҳолининг хоҳиш-истагига қараб уларни янги ўзлаштираётган регионларга кўчириш борасида ҳам аниқ йўл-йўриқлар айтилган. Бу борада республикамизда қандай тадбирлар амалга оширилаяпти?

— Республикамизда Жиззах ва Қашқадарё областлари шундай регионлар саналади. Қўриқда ўзлаштирилган совхозларга аҳоли зич жойлашган Фарғона водийсидан ва бошқа воҳалардан кишилар уларнинг хоҳишига қараб кўчирилаяпти. Бунда кўпгина имтиёзлар берилмоқда. Шу ўринда республикамиз вакиллари Ўзбекистондан ташқарида ҳам кўп ишларни амалга ошираётганликларини айтиш зарур. 1987 йил 1 декабрга бўлган маълумотларга кўра, Россия Федерацияси қурилишлари ва корхоналарида 30 мингга яқин ўзбекистонлик меҳнат қилиб, қардошларча оталиқ ёрдами кўрсатилаяпти. «Узвладимирводстрой», «Узновгородводстрой», «Ивановоирсовхозстрой» трестлари, «Узагропромстрой» бирлашмасининг механизациялашган 100-кўчма колоннаси коллективлари Ноқоратупроқ ўлкада, «Узтюмендорстрой», «Тюменжилстрой» трестлари Ғарбий Сибирда, «УзБАМстрой» қурилиш-монтаж поезди Байкал-Амур магистрали регионида бунёдкорлик ишларини олиб бораяпти. Кейинги пайтда РСФСРнинг Хабаровск ва Приморье ўлкаларига, Чита, Киров, Омск, Амур областларига оилаларни уларнинг ихтиёрлари билан кўчириш борасида ҳам қатор тадбирлар амалга оширилаяпти. Ҳозиргача шу жойларга 2 мингдан зиёд ишчи ва мутахассислар кўчиб боришди.

— Владимир Георгиевич, редакцияга келаётган мактубларнинг айримларида баъзи кишилар ишсиз қолиши мумкинми, деган ташвишли саволлар, хавфсирашлар учраб турибди. Шу хусусда нима дейсиз?

— Бутун масъулиятни зиммамга олиб айтаманки, виждонан ишловчи, ўзига топширилган юмушни сидқидилдан бажарувчи ҳеч қандай меҳнаткаш ишсиз қолдирилмайди. Қабул қилинган қарорда жамият ва ҳар бир кишининг манфаатлари уйғун ҳолда ҳал этилган. Унда бўшаб қолаётган ходимлар ишга жойлаштирилгунга қадар тўланадиган нафақалар ва бошқа имтиёзлар аниқ-равшан белгилаб қўйилган. Зотан, жамиятимизнинг инсонпарварлик табиати, Конституциямиз, барча қонунларимиз ҳар бир совет кишисига меҳнат қилиш ҳуқуқини беради.

Суҳбатни
И. АХМЕТОВ
олиб борди.

ИДЕОЛОГИЯ ВА ТУРМУШ

ЛЕКТОР ТЎХТАМАТ ҚОСИМОВ

У ўн бир йилдан буён партия топшириғини сидқидилдан адо этиб, ишнинг муваффақиятини идеологик жиҳатдан таъминлашга муносиб улуш қўшмоқда. Сўнгги ойларда «Ўзбекистон ССРнинг ер ва сув ресурслари», «Тежалгани — нақд бойлик», «Илғорлар тажрибаси — умумхалқ мулки» мавзуларидаги лекциялари меҳнат унумдорлигини ошириш, интизомни мустаҳкамлашда муҳим омил бўлди.

— Лектор Қосимовни заршуносларимиз чин дилдан эъзозлаб, ҳар бир чиқишини мамнуният билан кутиб олмоқдалар, — дейди бригада бошлиғи Тўхтасин Назаров. — У пухта билимга, тажриба ва ташкилотчилик қобилиятига эга. Маҳаллий фактлардан унумли фойдаланади, мавзуни лўнда тушунтиради. Биз ўтган йили пахтачиликда бригада пудратини кенг жорий этдик. Моҳир тарғиботчи янги шароитда ишлаш, сўмнинг қадрига етишнинг моҳиятини кенг тушунтириб берди. Натижада пахтакорлар омилкорлик билан иш юритдилар. Кузда ҳар қачонгидан кўп ҳосил йиғиштирилди.

Тўхтамат Қосимовнинг кўп йиллик самарали фаолияти муносиб тақдирланган: бир неча бор «Билим» жамияти область ташкилотининг фахрий ёрлиқлари билан мукофотланган. Айни кунларда у Риштон районидаги Алишер Навоий номли совхоз бригадаларида шу кун мавзуларида лекциялар ўқиб, суҳбатлар уюштирмоқда.

З. ЙИГИТАЛИЕВ.

ЁШ КОММУНИСТ МАКТАБИ

Қўшработ район партия комитети қошида тузилган ёш коммунистлар мактабига 114 киши жалб этилган. Машғулотлар жонли, қизиқарли ўтмоқда. КПСС Устави ва Программаси, қайта қуриш ва жадаллаштириш сиёсатининг моҳияти, халқаро аҳвол масалаларига бағишланган лекция ва суҳбатлар тингловчиларда катта қизиқиш уйғотмоқда.

— Яқинда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачевнинг Америка сафари якунларини кенг ишлаб чиқдик, — дейди тингловчи И. Орзиқулов. — Шубҳасиз, районимиз олдида турган долзарб муаммолар, коммунист позицияси ҳақида атрофлича гап борди. Ҳар бир машғулот ёш коммунистларда ижобий фазилатларни қарор топтиришда муҳим роль ўйнаяпти.

Ҳ. ТЎЙМАНОВА.

ТАДБИРЛАР ТАЪСИРЧАНЛИГИ

Задарё район алоқа узели бошланғич партия ташкилоти оммавий-сиёсий, ғоявий-тарбиявий ишларни янгича талаблар асосида йўлга қўйган. КПСС XXVII съезди, партия Марказий Комитетининг сўнгги пленумлари материалларининг моҳияти алоқачиларга чуқур сингдирилмоқда.

Тадбирларнинг таъсирчанлиги туфайли коммунистларнинг етакчилик роли янада ўсди, ижро интизоми мустаҳкамланди. Коллектив 1987 йилни муваффақиятли якунлади. Телефон ва радио точкалари ўрнатиш планлари зиёдаси билан бажарилди. Уч программали радиоузел ишга туширилди. Алоқачилар аттестациядан ўтказилди. Коммунистлар таклифи билан 6 та бригада пудрат усулида ишлаяпти. Ўзаро социалистик мусобақада Абдувоҳид Жаминов бошлиқ Тепақишлоқ алоқа бўлими пешқадамлик қилаяпти.

Қ. АКБАРОВ.

Баҳс, мунозара, мулоҳаза

СИГИРЛАР КАМ-У СУТ КЎП

«Қишлоқ ҳақиқати»нинг ўтган йил 16 декабрь сонида босилган «Оз бўлсину соз бўлсин» мақоласида жамоат чорвачилигида туёқ сонининг ошиши баъзи хўжаликларда маҳсулот етиштиришни секинлатаётгани ҳақида сўз юритилганди. Оз маҳсулот бераётган молларни сафдан чиқаришнинг иложи йўқ — сон бўйича планни бажариш керак.

«Ўрта ҳисобда 2,5—3 тонна сут берадиган сигирларни подада қолдириб, бошқаларидан воз кечсак, ортиқча сарф-харажат қилмай чорванинг озуқа билан таъминланишини яхшилаган бўлур эдик». Бу — тўғри мулоҳаза. Ҳар бир мол ҳисобига озуқа таъминотини ўринлатган билан иш яхшиланиб қолмайди. Сут етиштириш плани нима бўлади? Ахир каммаҳсул жониворларни сафдан чиқариш жамоат секторида сигир салмоғини кескин камайтириб юбориши мумкин. Бу ялпи сут етиштиришга таъсир этмайдими?

Мақолада бу саволга жавоб берилмаган, лекин унинг оҳангидан ҳамма нарса ўз жойида, деган маънони илғаш мумкин. Ана шу фикрлар лоақал арифметик ҳисоб-китоб билан исботланса, айни муддао бўларди. Шу сатрларнинг муаллифи бошланган суҳбатни давом эттиришга жазм қилди.

Республикада сут чорвачилигининг жамоат секторида беш йиллик планга биноан маҳсулот етиштиришни 910 минг тоннадан 1.108 минг тоннага, сигирлар сонини 478 мингдан 526 минг бошга, ҳар говмишдан соғиладиган сут миқдорини 2.130 килограммдан 2.330 килограммга етказиш кўзда тутилади. Шундай қилиб сут чашмаси ҳам сигирлар сонини, ҳам соғим кўрсаткичини яхшилаш ҳисобига кўпайтирилади. Бу энг миёна йўл, ярим интенсив ривожланиш. Ушбу вариантда маҳсулдорликни оширишдан кўра сигирлар сонини кўпайтиришга кўпроқ мойиллик сезилади. Тажриба шуни кўрсатадики, қаттиқроқ олинса, соғимни кўпайтиришдан кўра туёқ сонини ошириш осонроқ. Лекин бу нималарга олиб келади?

Сигирлар сони беш йилликнинг биринчи йилида кўзда тутилган даражада қолдирилса, нима бўлишини ҳисоблаб кўрайлик. Ўшанда говмишлар сони пландагидан 48 минг бош камайган бўларди. Ҳар сигир (ўртача статистик маълумотга кўра вазни 550—600 килограмм деб оламиз) кунига жон сақлаш учун 5 озуқа бирлиги истеъмол қилса, деярли 84 минг тонна озуқа бирлиги тежаб қолинарди. Шунча емиш қолган молларни тўйдириб боқишга ишлатиларди. Сигир ҳар килограмм сут учун 0,5 озуқа бирлиги (тўла балансланган) сарфласа, бунда қўшимча 168 минг тонна сут олиш имкони бўларди. 1990 йилгача эса бу жами (2.300 килограмм X 478 минг бош+ 168 минг тонна). 1.282 минг тонна сут деган гап. Бошқача қилиб айтганда, ўшанча емиш билан деярли 18 процент кўп сут етиштириш мумкин бўлур эди.

Шу йўлдан борилса, 48 минг бош сигир боқишга қўшимча оғил қуришга ҳожат қолмасди, бошқа бир қанча харажатлар ҳам камаярди. Лекин ҳар сигир ҳисобига соғиладиган кунлик сут бир килограмм кўпаярди. Бу унча катта қўшимча бўлмаса-да, у текинга — мавжуд молларни яхшилаб боқиш ҳисобига келаяпти.

Истаймизми, йўқми, ҳаёт бизни ана шу йўлдан боришга мажбур қилади. Республика хўжаликларида соғин сигирлар 1987 йилнинг декабрь ойида пландаги 472,3 мингдан 30 минг бош камни ташкил этди. Юқори идораларнинг норозилигига қарамай Тошкент, Самарқанд, Навоий, Андижон, Бухоро областларининг кўпгина хўжаликлари каммаҳсул сигирларни сафдан чиқариш (брак қилиш) ҳисобига моллар сонини камайтирмоқдалар. Бу, бир йилда республика бўйича 7 минг бош сигир камайишига олиб келди. **Агар шу тахлитда давом этса, 1990 йилга бориб жамоат чорваси ихтиёрида атиги 400 минг бош сигир қолади.** Бунга чек қўйиш ҳақида жар солиш керакмикан? Аввалги беш йилликлар сарҳисоби ва тажрибаси шуни кўрсатадики, бунда ҳатто сут етиштириш кўпайиши керак. Нега?

Ҳозирги пайтда ҳар сигирдан кунига ўртача 5 килограмм атрофида сут соғилаяпти. Бунинг учун 2,5 озуқа бирлиги (0,5 о. б. X5) сарфланади. Соғин сигир жон сақлаш учун 5 озуқа бирлиги истеъмол қилади, дейлик. Демак, ҳозирги пайтда емишнинг учдан бир қисми маҳсулот — сут учун сарфланаяпти. Бу нисбат (2:1) шундан далолат берадики, республикамизнинг ўртача сигири ярим оч ҳолатда. Ахир сигир сут бериш (лактация) даврида уч ҳисса кўп емиш истеъмол қилиши мумкин. Табиийки, у 7,5 килограмм озуқа бирлиги эмас, балки кўпроқ ейиши ва кунига 5 эмас, 10 килограмм ва ундан ҳам кўп сут беради.

Агар яримоч сигиримизга яна 2,5 озуқа бирлиги (яъни емишни атиги чорак ҳисса кўпайтирсак) берсак, қўшимча 5 килограмм сут олишимиз мумкин. Бошқача айтганда, озуқа чорак ҳисса, соғим эса 2 баравар кўпаяяпти! Бу кўзбойлағичлик эмас, балки рақамлар мантиғи ва жонивор организмининг биологик қонунияти. Мана сизга оз сигирдан кўп маҳсулот олишнинг йўли!

Ҳисоб-китобни давом эттирамиз. Беш йиллик охирида пландаги 1.108 минг тонна сут етиштириш учун рисоладагидек баланслашган озуқага эга бўлишимиз керак: а) сигирлар ҳаётини таъминлаш учун (5 озуқа бирлиги X 365 кун X 526 минг бош) 960 минг тонна озуқа бирлиги; б) пландаги маҳсулотни олиш учун (0,5 озуқа бирлиги X 1.108 минг тонна) 554 минг тонна озуқа бирлиги. Жами (960 минг тонна о. бX554 минг тонна о. б) 1.514 минг тонна озуқа бирлиги зарур.

Шунча ем-хашак билан пландаги 526 минг ўрнига 400 минг бош сигирдан қанча сут олиш мумкин? Шунча молнинг ҳаётини таъминлаш учун (5 о.б. X 365 кун X 400 минг бош) 730 минг тонна озуқа бирлиги, сут олиш учун (1.524 минг тонна о.б—730 минг тонна о.б.) 784 минг тонна озуқа бирлиги қолади. Шунча емиш билан (784 минг тонна о.б:0,5 о.б.) 1.568 минг тонна сут олиш мумкин. Шундай қилиб оз, лекин тўйдириб боқилган сигирдан сут соғиш 41 процент кўпаяди (1.568:1.108-1,41 марта). Бунга озуқа учун қўшимча харажатларсиз, балки тармоқни интенсивлаш ҳисобига эришилади. Шундай қилинганда озроқ сигир боқиб рационни яхшилаш билан иштиёқ-ла шуғулланиш, селекция ишини пухта йўлга қўйиш, зооветеринария қаровини меъёрида сақлаш имконияти туғилади. Фан ютуқлари ва илғорлар тажрибасини, меҳнатни ташкил этиш ҳамда унга ҳақ тўлашнинг истиқболли шаклларини жорий этиш уфқлари очилади. Моллар сони камайганига қарамай бўрдоқидаги жониворлар яхши семиради, ўз навбатида гўшт етиштириш кўпаяди.

Тармоқни интенсив юритиш оз ходимларга эга бўлиб тиғиз ва малакали ишлашни талаб этади. Хўжалик ҳисоби, харажат ва фойдани фарқлаш принципларига қатъий амал қилишга тўғри келади. Айни пайтда иш ҳақи ошади, шу билан бирга одамларнинг пировард натижа учун қизиқуви ортади.

Баъзилар бу ҳисоб-китобимизни қуруқ назарияга асосланган фикр сифатида ҳам тушунишлари мумкин. Дарвоқе, биз озуқа деганда тўла баланслашган, тўйимлисини назарда тутдик, сигирлар эса ҳаммаси зотдор деб олинди. Албатта, сони ва уларнинг маҳсулдорлиги ўртасидаги боғлиқлик мавжудлигига шубҳа йўқ. Айтайлик, сут етиштириш 41 процент эмас, сал камроқ кўпайиши мумкин.

Ҳисоб-китобларимиз воқеликдан унча узоқ эмаслигини ушбу ҳолат тасдиқлайди: кейинги уч йилда жамоат чорвасида сигирлар сони деярли бир даражада — 442 минг бош бўлиб турди, сут соғими эса 1.995 килограммдан 2.310 килограммга етди — 15,5 процент ошди, шунга яраша маҳсулот етиштириш ҳам кўпайди.

Яна бир мисол. 1987 йилда сигирлар баъзи областларда кўпайди, баъзиларида камайди. Хўш, бу сут етиштиришга қандай таъсир этди? Жиззах, Қашқадарё, Сурхондарё, Фарғона ва Хоразм областларида бирга қўшиб ҳисоблаганда бир йилда сигирлар сони 193 мингдан 197 мингга етди, сут етиштириш 373 мингдан 398 минг тоннага (6,6 процент) кўпайди, соғим 1.935 дан 2.019 килограммга (4,5 процент) кўтарилди. Қорақалпоғистон АССР, Андижон, Бухоро, Навоий, Самарқанд ва Тошкент областларида бирга қўшиб ҳисоблаганда сигирлар сони 229 мингдан 217 минг бошга тушди, сут етиштириш 435 мингдан 467 минг тоннага (7,3 процент) ўсди, соғим эса 1.902 дан 2.151 килограммга (13 процент) кўпайди. Кўриниб турибдики, сигирлар сони камайган областларда сут етиштириш камаймаган, маҳсулдорлик юқори.

Чорвачиликни ривожлантиришнинг замонавий йўли ёрқин мисолларга бой. Ғарбий Европада кейинги йилларда моллар туёғини режали камайтириб, айни пайтда наслни яхшилаш орқали сут ва гўшт етиштиришда туб ўзгаришларга эришилаяпти. АҚШда йигирма йил мобайнида сигирлар сони 20 миллиондан 11 миллион бошга камайди, соғим эса 3.000 дан 6.000 килограммга чиқди. Американлар 2000 йилга бориб ҳар сигирдан олинадиган сутни 9.000 килограммга етказишмоқчи.

Республикамизда чорвачиликни интенсив ривожлантириш учун нима талаб қилинади? Энг аввало озуқа сифатини яхшилаш керак. Ўзбекистондан ташқари дунёнинг ҳамма жойида тобора кўп ўстирилаётган соя экинини рационга киритиш лозим. Маҳсулот етиштиришни кўпайтириш учун албатта моллар туёғини ошириш керак, деган эскича тасаввурдан воз кечиш зарур. Бу экстенсив ривожланиш даври қусурларидир.

Ҳозирги пайтда энг муҳими — тармоқни ривожлантириш стратегиясини тўғри танлаш. Хўжаликларга бу масалада ҳақиқий мустақиллик бериш даври келди. Социалистик корхоналар ҳақидаги қонун кучга кирган, хўжалик ҳисоби кенг жорий этилаётган ҳозирги шароитда ҳар бир коллектив чорва моллар сонини кўпайтириш ёки камайтириш кераклигини муайян вазиятдан келиб чиқиб ҳал этмоғи лозим. Хуллас, давлат буюртмасини кам харажат билан бажариш учун интилиш зарур.

Эҳтимол, кимларгадир юқоридаги фикрлар ғалати туюлар, уни рад этишнинг яхши йўли — қуруқ инкор қилиш эмас, балки ҳисоб-китоб юритиш ва аниқ таклифлар киритиш. Масала жиддий, шунинг учун ҳам мақсадга эришишнинг мақбул йўли изланиш натижасида топилиши керак. Бу масалада планлаштирувчи ташкилотлар, район, область, республика миқёсида тармоқ мутахассислари, ферма ходимлари, олимларнинг фикр-мулоҳазаларини билсак жуда яхши бўларди. Ҳақиқат баҳсда туғилади. Демак, «Қишлоқ ҳақиқати» саҳифаларида бу мавзуни давом эттирсак, фойда келтирарди.

Р. ИСАЕВ,
Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети фан ютуқлари ва илғорлар тажрибасини тарғиб этиш ҳамда жорий қилиш бошқармаси бош мутахассиси, қишлоқ хўжалиги фанлари кандидати.

Қайта қуриш муаммолари

ҲИСОБЛАБ ЧИҚДИЛАР, ИККИЛАНДИЛАР

ФИРМА МАГАЗИНЛАРИДА САВДОНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ БАЪЗИ МАСАЛАЛАРИ ХУСУСИДА

Янги йил арафасида тошкентлик танишимиз ғалати ҳолга тушди. У пойтахтда йўл-йўлакай тўхтаган, олма, қаҳрабосимон туршак ва майиз олганди. Аммо қовун тополмадим, деди у. Биз унга «Ҳечқиси йўқ, «Наманган» фирма магазинига борамиз», дедик. Айтишларича, у ерда яхши қовунларингиздан бор экан. Уни Тошкентга олиб борсанг зўр ҳангома бўлади!

ХЎШ, бу жиддий ўйлаб кўрилса-чи?... Моссовет ва «Центросоюз» қарорига биноан пойтахтда иттифоқдош республикалар матлубот кооперациясининг 45 та савдо корхонаси очилди. Уларнинг ҳар бири нима биландир ном қозониши мумкин. Айтайлик, «Апшерон» магазини тилларанг шафтоли, «Ашхобод» эса ширадор узум, Литванинг «Раса» кафеси оғизда эриб кетадиган картошкали «Видарай» колбасалари билан машҳур... Мана, ниҳоят бу ишнинг биринчи йили ортда қолди. Товар айирбошлаш плани ошириб бажарилди, лекин янги кооператив савдо ҳақидаги баҳслар пасайгани йўқ. Москваликлар ҳали нарх-наводан, ҳали сифатдан норози, четдан келганлар эса пойтахтда бундай фирма магазинлари нега керак бўлдийкан, деб ажабланишади. Холисона фикрларга таяниб аҳволни кўриб чиқишга уринамиз.

...«Андижон» магазини қошидаги кафе гўё хонадондагидек шинам. Директор Н. Холмуҳамедов бизга хурсандчилик билан аччиқ кўк чой тутади. Лекин магазин пештахтасидаги моллар ҳақида сўз очилган заҳоти унинг юзи тундлашади. Дарвоқе, нима ҳам дейиш мумкин, ёнғоқ, саримсоқ, бозор нархида, олма хориждан келтирилганидан ҳам қиммат бўлса, сифат эса ўзига яраша...

— Сизлар бир нарсани тушунинглар: арзон баҳода сотолмайман! Магазин хўжалик ҳисобида бўлса, биз эса шу нархда ҳам қарздан қутулолмаяпмиз. Уни ташиб келиш қимматга тушаяпти.

Ҳа, Андижон область матлубот жамиятлари союзи деб аталмиш таъминотчи бу ердан тўрт минг чақирим нарида жойлашган. Бунинг устига мева-чева — тез бузиладиган маҳсулот. Янги узилган помидор ёки узумни сотиш учун самолётда ташиш керак — яъни юкнинг ҳар килограммига 70 тийиндан сарфлашга тўғри келади. Бундан ташқари базагача ташиш, туширишга, сақлашга ҳақ тўлаш... Ҳуллас, уловидан тушови қиммат.

Бас шундай экан, савдони йўлга қўйишдан олдин етти бор ўлчаш керак эди, лекин... Сентябрда «Андижон» анчагина қовун олади, бу маҳсулот эса давлат савдоси орқали мўл-кўл — шунинг учун пасайтирилган баҳода сотишга тўғри келади. Бундан сал олдинроқ «Фарғона» магазини лавлаги, редиска ва турпни умумий овқатланиш корхонасига арзон-гаровга топширган ҳолат рўй берганди...

«Зарафшон»да эса яқинда унча-мунча зарар кўришмади. ...Сотувчиларнинг кайфияти ноябрь байрами арафасида ғоят бузилди. Магазин аҳли Самарқанддан қовун кутарди — ҳам харидорлар хурсанд, ҳам план бажарилади. Лекин «Алка» рефрижиратори етиб келганида контейнерга қараб ҳамманинг тарвузи қўлтиғидан тушди. Яхшигина қовунлар қорайган, ҳатто чириганлари билан аралаш-қуралаш бўлиб ётарди. Хуфтонгача саралаб чиқишди: икки тоннаси чиқитга кетди.

— Буни юборганларни пештахта ёнига қўйиш керак, — жаҳлини босолмади товаршунос Лариса Итова. — Ўтмас матони улар юборишади, одамлар олдида эса биз қизарамиз.

Бу ҳиссиёт фирма магазинларининг кўпгина ходимларига таниш. Ахир фақат январдан ноябргача «Центросоюз»нинг сифат инспекцияси келтирилган маҳсулотнинг 11 процентини ярамас деб топди, 6 процентини ностандарт турга қабул қилди. Демак, юзлаб эмас, минглаб тонна (!) сабзавот ва мевалар чиқитга чиқиш учун олис йўлни босаркан. Шунча миқдорда «чиқинди»лар ҳақида сўз кетганда оқилона хўжалик юритиш не қилсин. Бунинг устига Фарғонадан келтирилган лавлагини харидоргир бўлмаганлиги учун арзонлаштириб сотишга уриниш... Бу борада қусурлар жуда ҳам кўп эмасми?

— Дўппи тор келиб қолганди, — дея аниқлик киритади пойтахт фирма магазинлари бирлашмаси бошлиғи Ю. Малюгин. — Магазинларни бағоят қисқа муддатда очдик, бозорни ўрганиш учун фурсат йўқ эди. Савдони сувда сузувчиларнинг тайёргарлик кўриш усули: калла ташла — кейин бир гап бўлар қабилида йўлга қўйдик.

— Хўш, чўкиб кетмадинглармиi?

— Ҳар хил чиқди... Бу ўринда кўп нарса директорларга боғлиқ. Ким ташаббускорлик кўрсатса, ўша учини учига тўғрилади.

АГАР нафсиламрини айтадиган бўлсак, «сузувчилар» ҳозирча ҳеч нарсага ярашмади: уларнинг аксарияти йилни зарар билан ёки рамзий фойда билан якунлади. Тўғри, раҳбарнинг уддабуролигига кўп нарса боғлиқ. Бир йилда директорлар составининг ярми янгиланганлиги ҳам бу ноёб хислат тақчиллигидан далолат. Ташаббус йўлида пайдо бўлган, атайлаб уюштирилган тўсиқлар ҳақида эсламай иложимиз йўқ.

Яна ўша таъминотчиларни олиб кўрайлик. Соғлом фикр савдо учун бакалея молларини ёки фирмали таомлар тайёрлаш учун ёғ-унни жойнинг ўзида сотиб олишни тақозо этади. Директорларда шундай ҳуқуқ ҳам бор. Аммо матлубот союзи бунга қарши — шундай қилинса товар обороти планига кирмай қолади. Фондлар областда бўлгач хўжалик эҳтиёжлари учун бирор нарсани қандай сотиб олиш мумкин? Бу ўринда ё ғишт-михни минглаб километрдан олиб кел, ёки жойнинг ўзида эгри йўл билан топ... Раҳбарни ана шундай иккиланувчи ҳолатга соладиган иқтисодий мантиқсизликнинг сони йўқ, улар вақт ва кучни емиради, оқибатда эса нарх-навони «шиширади»...

— Ишни ташкил этиш охиригача ўйлаб кўрилмаган, — «Прикарпатье» магазини директори В. Сендецкий ўз фикрини рўйи рост баён этди. — Текширувчи ва раҳбар идоралар ғиж-ғиж, ёрдам сўрашга ҳеч ким йўқ деяверинг.

Идоралар асосан қоғозбозлик билан банд. Ой ўтмасданоқ бирлашма, «Центросоюз», маҳаллий матлубот союзи, республика Министрлар Советининг доимий ваколатхонаси барча формалар бўйича ҳисобот сўрашади. Текширувчиларнинг кўп сонли армияси ҳар қадамни назорат қилади. Ю. Малюгин бизнинг олдимизда хизмат столидаги қалашиб ётган қоғозлар ичидан яқинда битилган ҳисоб-китоб варағини топди. Унда ёзилишича, масалан, октябрь ойида ҳар бир магазинга ўртача ўн иккита комиссия ташриф буюрган. Иш билан шуғулланишига вақт қаёқда, фақат справка тайёрлаш ва кўрсатмаларни бажаришга улгурсанг бўлди.

— Аҳволи ҳозирча чатоқ, — «Центросоюз» раисининг биринчи ўринбосари А. Яшин фикримизга қўшилди. —Бироқ яхшилаш учун кўпгина иш қилинаяпти.

Аниқ нималар қилинаяпти, деб қизиқамиз. Жавоб ўрнида ...навбатдаги ташкилий қайта қуриш ҳақидаги гапни эшитамиз. Пойтахтда ишлаб турган барча матлуботчиларни бирлаштириш ҳақидаги қарор яқин вақт ичида кучга киради, «Центросоюз» Агросаноат давлат комитети (?) корхоналарини фирмали магазинлар учун маҳсулот етказиб беришга тўғридан-тўғри жалб этишга эришаяпти. Уларни таъминлаш учун маҳаллий матлубот союзларига махсус юк ортиш базалари тузиш буюрилди. Сўнгра анъанага кўра талабни кучайтиришдан ҳам умидвормиз. Таниш система: муҳокамага чақириш, дакки бериш. Наҳотки ташкилий ҳийлакорлик ва маъмурий тазйиқ ўтказиш кечаги кун усули эканлигини ҳамон эслатиш зарур бўлса? Ахир бугунги тажриба буйруқ кучи эмас, балки соғлом иқтисодий муносабатлар ютуқни белгилашини яққол исботлади-ку. Уларсиз хўжалик ҳисоби механизми сочилиб кетади.

Иқтисодий манфаатдорлик борасида қуйидагиларни айтамиз. Мабодо савдо заллари қурилиши, ремонти, жиҳозлашига 5 миллион сўм атрофида сарфланган бўлса, даромад ҳақида сўз кетганда ёлғиз минг сўм атрофида бўлса, матлубот союзида шундай манфаатдорлик бормикан? Пойтахт кооператорларнинг интилиши учун улар билан ниманидир баҳам кўрганлиги ҳақида ҳали ҳеч гап йўқ. Медалнинг бошқа томони ҳам бор. Ўша Фарғона водийсида эндиликда олма ҳосили мўл бўлмади, қовун ёки тарвузни савдодан топиш мушкул.

Демак, ғоя эскирган экан-да? Хулоса қилишга шошилмаймиз.

БЕЛОРУС-1» ойнаванд ва бетонли улкан магазинларга қараганда ташқи жиҳатдан анча ғариб кўринади. Савдо зали катта эмас, мослашган бинода жиҳозланган. Ҳақиқий омбор йўқ ва ғилдиракда ишлаш афзал кўрилганидан ҳатто омбор ҳам қурилмаган. Лекин учта вокзалнинг машҳур майдони яқинида жойлашган бу магазинни москваликлар ҳам, пойтахт меҳмонлари ҳам севиб қолишди. Тузланган ва дудланган неъматлар, қуёнлар ва ажойиб ёғни ер искатмасдан сотиб олишади. Савдо ҳажми Ўзбекистоннинг йирик магазинлари товар оборотидан деярли икки ҳисса кўп. Белорус матлуботчилари рентабелли ишлашаяпти, шу маънода иқтисодий мусобақада маҳаллий қуён Фарғона қовунидан ўзиб кетди. Минск бозорида аҳвол қандай, у ер ҳувиллаб қолгани йўқми?

— Қандайига шундай бўлиши мумкин? — ҳайратланди бу саволга директор А. Шаплико. — Агар билгингиз келса шуни айтамизки, областимизда чўчқача ёки қуённи топшириш учун навбатда туришга тўғри келади. Маҳаллий бозор тирбанд, бу ерда эса шунча имконият! Менга куни кеча яна матлубот союзидан қўнғироқ қилиб ёғ олишга харидор сўрашди...

— Хўш, топдингизми?

— Гап бўлиши мумкин эмас! Молдавия магазинига тақдим этдик — улар раҳмат ҳам айтишди. Шундай қилиб алоқани йўлга қўйдик, даромад 50 мингдан кам бўлмаслигига ишончим комил.

Демак, олисдан келган чақа сотувчига даромад келтиради, албатта савдо оқилона йўлга қўйилса ва тасарруфда пухта деҳқон томорқаси бўлса. Минск матлуботчилари пулни шамолга совурмайдилар, юқори идораларнинг кўзларини шамғалат қилмайдилар ва харидорлар ҳақида ўйлаш билан бирга ўзларини ҳам унутмайдилар. Ишга омилкорлик билан ёндашилган жойда сара маҳсулот тақчил бўлмайди.

Бу мисол яна бир жиҳати билан эътиборлидир. Унда ўзаги тепадан тушадиган кўргазма эмас, балки уддабуролик ва хўжалик ҳисобидан иборат янги савдо муносабатлари нишоналари намоён. Область матлубот союзининг илғор магазинлари ана шу бисот билан пойтахт магазинларида савдо қилиш мумкин ва керак эканлигини исботладилар. Нега энди бошқа шаҳарларда фирма кооператив савдолари очиш мумкин эмас? Минскликларнинг ўзлари Смоленскда савдони йўлга қўйишлари мумкин. Москвага йўл олган рефрижиратор маҳсулотнинг бир қисмини «ўз» савдо корхоналарига туширади, ёнилғини тежайди, харажатлар камаяди — хориждаги кўпгина фирмаларнинг иши баайни шундай ташкил этилган. Ёғ, дудланган неъматлар бир зумда сотилгани каби Москва поездлари юки енгиллашишига ҳам ҳеч қандай шубҳа йўқ... Шундай эътироз билдиришди: бизда бундай қилиш мумкин эмас — товар фонди деган гап бор. Лекин савдо ишини қайта қуриш ғояси инструкциялардан эмас, балки ҳаётнинг ўзидан келиб чиқиши керак. Акс ҳолда яхши маҳсулотдан умид қилиб бўлмайди.

...Ниҳоят бизнинг тошкентлик танишимиз уйига қуруқ қўл билан кетди. Йўқ, «Наманган» магазинига бирров киришни унутмади, фақат қовун ва тарвуз тополмади. Шундай қилиб у уйига борганда кулгига қолмади, деб ўйлаймиз.

Эҳтимол бу яхшидир? Ҳар ҳолда фирма савдоси — жиддий иш. Унинг муаммоларини ҳам жиддий, соғлом фикр, иқтисодий манфаатдорликка таяниб ҳал этиш керак. Йўқса бунинг «фирмалиги» қолмайди, номига намойиш қилишга айланади.

Ф. ПАРПИЕВ,
В. ШЧУРОВ.

МОСКВА.

(«ТРУД»нинг 26 январь сонидан).

ЭЛ ДАСТУРХОНИГА

Жиззахдаги Саркисов номли совхознинг марказий қўрғонида янги бозор ва айни вақтда «Табиат эҳсонлари» магазини очилди. Дўстлик район матлубот кооперацияси ходимлари бу ерда боғ ва полиз маҳсулотларини сотишни кенг кўламда йўлга қўйдилар. Меҳнаткашлар бу ердан қиш фаслида ҳам янги узилган карам ва бодринг, сабзи харид қилишлари, олма сотиб олишлари мумкин. Кооператорлар райондаги барча хўжаликларда ана шундай савдо комплексларини очиш ниятидадирлар.

* * *

Жиззахдаги «Коммунизм» совхозининг Б. Шодиқулов бошлиқ сабзавотчилар бригадаси область ярмаркасида сотиш учун миллион туп эртаги карам кўчати тайёрладилар. Ўз полизи бўлган кишиларга помидор, булғор қалампири, бақлажон кўчатлари ҳам сотилади. Ўнлаб сабзавоткорлар коллективлари ярмаркага тайёргарлик кўрмоқда. Савдонинг бундай усули ҳамма учун нафли — сабзавоткорлар қўшимча фойда олишади, томорқа эгалари эса полиз маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришади.

Риштон бадиий-кулолчилик заводи коллективи кенг истеъмол моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш билан бирга уларнинг сифатини оширишга алоҳида эътибор бермоқда. Корхонада Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси шарафига меҳнат беллашуви авж олдириб юборилган. Социалистик мусобақада ҳамкасбларига намуна бўлаётган Ҳамид Курбонов шу кунларда июль ойи ҳисобига маҳсулот ишлаб чиқармоқда.

СУРАТЛАРДА: 1. Пешқадам ишчи Ҳ. Курбонов. 2. Тайёр маҳсулотлар.

У. ҚЎШВОҚОВ фотолари.

ХУШХАБАРЛАР

«Баҳор» деб аталган ошхона мебели туркуми кичик квартираларга мос тушади. Бу мебелни Тошкентдаги «Комфорт» бирлашмаси технологлари ишлаб чиқдилар. Одатдагилардан ихчам бўлган бу анжомлар ҳар қандай ошхонага сиғиб, уни безатади. Бутуниттифоқ «Мебельпром» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг мутахассислари бу янгиликни кўплаб ишлаб чиқаришга «оқ йўл» тиладилар.

* * *

Каттақўрғондаги миллий ширинликлар фабрикаси таъмирланиб кенгайтирилди, янги корпуслар, янги технология линиялари ишлаб чиқариш ҳажмини миллион сўмликка етказишни таъминлайди. Шу тариқа, шарқ ширинликларидан ҳолва, парварда, новвот ва бошқа кондитерлик маҳсулотларига талаб тўла қондирилади.

* * *

Наманганда квартиралар, уйлар, жамоат биноларини безаш учун ганч-арзиқ ишлаб чиқара бошладилар. Бу ерда йилига 5 минг тонна маҳсулот ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган арзиқ-оҳак корхонаси ишга туширилди. Наманган ганчи бинокорлик материаллари ва «Моҳир қўллар» магазинларида сотилади.

* * *

САНИИРИ илмий ишлаб чиқариш бирлашмасининг Гулистон тажриба-механика заводида томорқа хўжаликларида фойдаланиш учун душ комплекти тайёрлаш ўзлаштирилди. Юз литр сув сиғадиган бак, тўсиқ, оёқ остига қўйиладиган панжалар, кийим-кечак илинадиган қозиқлардан иборат бу комплектни бир неча минут ичида қуриб олиш мумкин. Корхона бу йил ҳаммаси бўлиб 500 дан ортиқ ана шундай комплект тайёрлаб беради.

(ЎзТАГ).

СССР Қуролли Кучларининг 70 йиллигига

НАҚАДАР

Енгил шивалаб ўтган ёмгирдан сўнг ён-атроф янада яшнаб, яшариб кетди. Фасллар келинчаги — баҳор ўз сепини ёйган: ҳаммаёқ кўм-кўк. Алвон лолалар тоғлар, қир-адирлар оша эсаётган шамолда оҳиста тебраниб, кишига завқ-шавқ бағишлайди. Луқмонжон бундай гўзал манзарани биринчи марта кўраётгандай борлиққа суқланиб боқади. Қадрдон дўстларига меҳр билан тикилади. Жанговар топшириқни аъло даражада бажарган взвод солдатлари икки тоғ оралиғидаги қишлоқ яқинида ҳордиқ чиқаришмоқда. У бир нарсадан хурсанд: Афғонистонга интернационал бурчини адо этиш учун келган кунидан бошлабоқ Совет Армиясининг солдати деган номни шараф билан оқламоқда. Қисқа вақт ичида ҳарбий ва сиёсий тайёргарлик аълочиси бўлди. Қишлоқларни душмандан тозалашда мардлик, қаҳрамонлик кўрсатди.

Йигит қалбини илиқ ҳислар чулғади. Она қишлоғи, жигарлари, албатта, Зулхуморни кўз ўнгидан ўтказди. Сўнгги учрашув бир умр ёдидан чиқмайди. «Кутасизми?» — деган саволига сукут аломати ризо қабилида жавоб олган. Ҳа, ҳар қанча қувонса, фахрланса арзийди. Зулхумор ҳаёли, етти ўлчаб бир кесадиган оқила қизлардан. Тағин ким билади... «Ваъдани сенга бердим, вафони ўзгадан қидир», — дейдиганлардан бўлиб чиқмасайди. Куни кеча солдатлардан бирига севгилисидан келган мактуб худди шу маънода эди. Бу Луқмонжоннинг ҳам кўнглига ғашлик солди.

Қўққисдан ўқ овози янгради. Солдатлар қишлоқ ичкариси томон югурдилар. Тўғридан капалаги учган эллик нафарга яқин қариялар, ёш-яланглар улар томон ошиқишарди. Ҳаммаси равшан: душман каллакесарлари яна тинч аҳолига ҳужум қилишган. Тенгсиз олишувларда иштирок этиб, кўникма орттирган солдатлар вазиятни дарров баҳолашди. Группаларга бўлиниб, душманга ташландилар. Отишма бошланди. Луқмонжон ва унинг дўстлари бир-бирларини қўллаб-қувватлаб, эпчил ҳаракат қилдилар. Евузлар қўққисдан ҳужумга бардош беришолмади. Яна тоғлар ортига яширинишди. Афсуски, не-не бегуноҳ гўдаклар, ёшгина келинчаклар қурбон бўлишганди. Тоғлар... Қанчалик гўзал, сервиқор бўлмасин ўз бағрига қора кучларни яширганлиги учун одамлар кўзига қўрқинчли, аллақандай сирли кўринади.

Бугун ротада байрам. Қатор солдатлар орден ва медаллар билан мукофотланишган. Кичик сержант Луқмонжон Бобоевнинг кўксини «Жанговар хизматлари учун» медали безади. Бундан ташқари сўнгги жангда алоҳида ҳушёрлик, довюраклик кўрсатиб афғон болаларининг ҳаётини сақлаб қолганлиги эвазига унга ўн беш кунлик отпуска берилди. Қандай яхши, қадрдонлари билан дийдор кўришади. Шу тобда уларни қанчалик соғинганини чуқур ҳис қилди. Ўша оқшом у қувончини яширолмай Зулхуморга хат ёзди, сўнгида яқин орада бориб қолишини қистириб ўтди.

Взвод солдатлари эса галдаги топшириқни бажаришга ҳозирлик кўришарди. Озиқ-овқат маҳсулотлари ортилган колоннани бошқариб боришлари керак. Шу тобда Луқмонжон ўйга толди. Нозик пайтда жонажон дўстларини таҳликага қўйиб, серқуёш диёрига равона бўлишни ўзига ор билди. Капитан Москаленкога юзланиб, сафга туришга рухсат беришни сўради. Шундай бўлишини кўпчилик яхши биларди.

Кечки овқатдан сўнг взвод солдатлари йўлга чиқишди. Турнақатор тизилган машиналар илонизи бўлиб тутун бурқситганча оҳиста ўрмалайди. Луқмонжон бошқалар қатори ён-атрофни синчковлик билан кузатади. Кимларнингдир макрҳийласига учиб, ўз халқига милтиқ ўқталаётган босмачи тўдалар кутилмаганда ўққа тутишлари мумкин. Қоронғи тушган сайин тоғлар аллақандай ваҳимали бўлиб кўринар, йўл юриш қийинлашарди. Қоқ тепалик бўйлаб энди кўтарилишаётганда пала-партиш отилган ўқ ёмғири колоннани тўхтатиб қўйди. Аввалдан тайёргарлик кўрган душман жиддий талофат етказа бошлади. Аммо солдатлар саросимага тушишмади. Чаққонлик билан турли позициядан ўт очиб, кўплаб босқинчиларни ер тишлатишди. Шу пайт Луқмонжон тушган жанговар машина ёнида граната портлади. У жонжаҳди билан люкни кўтариб, дўстларини ёнғиндан сақлаб қолди. Ўзи ҳам хавфсизроқ жойга ўтиб олгани ошиқди: улгуролмади. Душман ўқи уни ерга михлаб қўйди. Қанчалик ҳаракат қилмасин жойидан қўзғола олмасди. Дўстлари душманни даф қилиб ёрдамга келишганида йигит ҳушсиз ётарди.

ГЎЗАЛСАН,

Аэропортдан чиққан «Тез ёрдам» машинаси шаҳардаги госпиталь томон шитоб билан елади. Ўзбекистонлик солдат олдиндан тахт қилинган операция столига ётқизилди. Энди буёғи врачларнинг маҳоратига, йигитнинг иродасига боғлиқ. Олти соатлик операция муваффақиятли ўтди. Жасур солдатнинг ҳаёти сақланиб қолинди.

Учинчи кун деганда бемор кўзини очди. Хаёлларини тўплаб, атрофга олазарак назар ташлади. Нотаниш кишиларнинг кўрсатаётган илтифотидан таажжубда эди. У ўрнидан турмоқчи бўлди. Лекин танасида кучли оғриқ сезиб, яна ҳушидан кетди.

* * *

Севгилисидан хат олган Зулхуморнинг боши осмонда. Ҳадемай дийдор кўришишади. У эртасигаёқ ўзи ишлаётган Шаҳрисабз пиллакашлик фабрикаси маъмуриятига учрашиб, меҳнат отпускаси беришларини сўради. Шу куйи интизорлик билан Луқмонжоннинг йўлини пойлади. Орадан йигирма кун ўтибдики, ундан дарак йўқ. Энди қиз росмана хавотирлана бошлади. Кунлар ҳиссиз, диди хиралик билан ўтарди. Лекин начора, кутишдан бошқа иложи йўқ.

* * *

Луқмонжон бир неча ҳафта алаҳсираб ётди.

— Сув, сув, — деди у ниҳоят.

Меҳрибон ҳамшира унинг истагини қондирди. Шунда йигит оғриқ турган жойини қўли билан оҳиста пайпаслай бошлади. Даҳшатдан ўзини йўқотаёзди. «А-а-а!» деб қичқирганча бошини ёстиққа урди. Врачлар ҳушёрлик кўрсатиб, унинг қўлларини маҳкам ушлаганча тасалли беришарди. Қани энди ўзини қўлга ололса. Энди ҳеч нарсанинг қизиғи қолмаган, ҳатто яшашни истамасди. Ўн беш кун шипга термилганча ётди. Аммо вақт ҳамма нарсанинг давоси экан. Ойлар ўтиши билан врачларнинг ширинсуханлиги, далдаси қалбида ҳаётга ишонч, иштиёқ уйғота бошлади. Протез оёқларда бир-бир қадам ташлаб, госпиталь ҳовлисига чиққанида ҳамма уни чин қалбдан табриклади. Йигит қалбидаги оғир дард тарқагандек эди. Лекин Зулхуморни ўйлаганида яна бўшашиб, тушкун кайфиятга бериларди. Охири қўлига қалам олиб бор ҳақиқатни қоғозга туширди. Қалтироқ қўллари билан: «Йўлингизни берсин, бахтли бўлинг», — дея мактубга нуқта қўйди...

Оҳиста тонг отмоқда. Ҳазин боғ япроқлари сирли шивир-шивирга тўлган. Зулхумор одатдагидек қўлига супурги олиб ҳовлига орасталик бағишлади. Ўз қўли билан етиштирган гуллардан гулдаста ясади. Негадир қалби нотинч эди. Наридан бери нонушта қилиб ишга отланди. Йўл-йўлакай почтага кирди: ниҳоят, хат келганидан севиниб кетди. У шошилганча конвертни очди. Сатрларни ўқиркан, кўз ўнги қоронғилашиб, ўзини йўқотаёзди. Азим дарахтга суянганча ҳолсизгина туриб қолди. Наҳотки, Луқмонжон уни шунчалик бемеҳр, оқибатсиз деб ўйлаган бўлса. Ахир, бу ҳақорат-ку. У юзини кафтлари билан бекитганича ҳўнграб юборди.

Луқмонжон ҳақидаги миш-мишлар оғиздан-оғизга кўчиб, оиласидагиларнинг ҳам қулоғига етди. Хонадон яқиндагина оила бошлигини сўнгги йўлга узатганди. Буниси дард устига чипқон бўлди: Балқон холани букиб қўйди. У Зулхумор ҳақида эшитганди-ю ҳамсуҳбат бўлмаганди. Ўзи билмаган ҳолда талвасада қизнинг ҳузурига шошилди.

— Шу тўғрими, ростини сўзла, — деди Балқон хола Зулхуморга рўпара бўлиши билан.

Қиз нима деярини билмай унсизгина йиғлаб юборди. Шу топда онаизорнинг ҳолатини таърифлашга сўз ожизлик қиларди...

* * *

Куз. Шамол заъфарон баргларни чирт-чирт узиб, ҳар томонга тўзғитади. Луқмонжон табиатнинг мунгли ҳақиқати олдида бош эгган мевали дарахтларга ўйчан тикилади. Ҳадемай қиш киради.

— Луқмонжон, суюнчи беринг: Ўзбекистондан меҳмонлар келишди, — дея хаёлини бўлди ҳамшира Марьям.

Йигитнинг юраги қинидан чиқа ёзди: нима қиларини билмай турган ерида ҳайкалдек қотди. Хонага акаси ва Зулхумор кириб келишди. Луқмонжон севгилиси хатни қўлига олган замоноқ ундан юз ўгирган бўлса керак, деб ўйлаганди. Улар бир сония тикилишиб туришгач, севинч ёшлари ила бир-бирларига талпинишди. Бу садоқат, инсон иродаси, меҳр-муҳаббати тантанаси эди!

Учинчи куни госпиталда йиғилиш ўтказилди. Бош врач Адигазалов ўзбек йигити, комсомол аъзоси Луқмонжон Бобоевнинг интернационал бурчини ўташ даврида кўрсатган жасорати ҳақида ҳаяжон билан сўзлади. Совет давлатининг Афғонистонга кўрсатаётган беғараз ёрдамига алоҳида тўхталди. Луқмонжонни кузатгани врачлар, барча беморлар кўчага чиқишди. Темир иродали собиқ солдатга катта муваффақиятлар тилашди.

ҲАЁТ!

Балқон холанинг ўзи ҳамқишлоқлари билан фарзандини аэропортга чиқиб кутиб олди. Бобоевлар хонадони қувончга тўлди. Кўп ўтмай Луқмонжон билан Зулхуморнинг висол тўйлари бўлди. Унда бутун қишлоқ аҳли қатнашди. Куёвнинг иродаси, жасоратига, келиннинг садоқатига таҳсинлар янгради.

Тонгнинг салқин шабадаси қалбларга ором бағишлайди. Шаҳрисабз шаҳрининг Мироқи посёлкасига борсангиз, тоғ бағрида бунёд этилган чиройли коттежларга кўзингиз тушади. Уларнинг бирида Луқмонжон Бобоев ва унинг рафиқаси Зулхумор Ҳошимова бахтли ҳаёт кечиришаяпти. Жажжи қизчалари яқинда тўрт ёшга тўлди. Луқмонжон райондаги механизациялашган 2-кўчма колоннада ҳисобчи бўлиб ишламоқда. Ҳалол меҳнат қилиб, коллектив ҳурмат-эътиборини қозонмоқда.

— Ҳаётда яхши одамлар кўп, — дейди Луқмонжон. — Уларнинг мадади, ширин сўзи, меҳр-оқибати мени ҳаётга қайтарди. Шу боисдан қўлимни кўксимга қўйиб: таъзим сизга, яхшилар! — дейман.

Абдисами ҲАҚБЕРДИЕВ.

СОН БИЛАН ЭМАС, ЎҚУВ БИЛАН

Тошкентдаги «Узбексельмаш» ишлаб чиқариш бирлашмаси хизматчиларидан ва бошқарув аппарати ходимларидан 120 киши қисқартирилди. Бу билан корхонада ишлаб чиқариш суръатлари пасаймай, аксинча тезлашди. Иқтисодий ўқув системаси тингловчилари киритган таклифлар жадаллаштиришга ёрдам берди.

Қуюв цехида бўлиб ўтган машғулотларнинг бирида «Тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи маблағ билан таъминлаш шароитларида корхона фаолиятининг янги иқтисодий механизми, меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги системаси» мавзуида дарс ўтилаётганида иқтисодий иш юритишнинг аниқ усуллари ҳақида суҳбат бўлди. Пропагандист И. Браверман шундай деди: «Кўпроқ ҳақ олишни хоҳласангиз, марҳамат, ўша ишлар ҳажмини камчилик бўлиб худди ўшандай сифат билан бажаринг». У ана шу таклифни амалда қандай қўлланиш мумкинлиги ҳақида ҳар бир киши бош қотириши лозимлигини ҳам айтди.

Эртасига цех бошлиғи хонасига бир группа қолипловчилар киришди: «Биз маслаҳатлашдик, бизга катта мастер лавозими керак эмас, деб ҳисоблаймиз», — дейишди улар. «Бизга ҳам керак эмас», — дея уларнинг фикрини маъқуллашди металл қуювчилар. Экономистлар таҳлилига кўра, ҳақиқатдан ҳам катта мастерларнинг вазифасини навбатчи мастерлар бажариши мумкин экан. Ишчиларнинг таклифига биноан цехда олтита инженер-техник ходим қисқартирилди. Айни вақтда цехда иш ҳақи фонди ўзгаргани йўқ. Тежалган маблағлар ҳар бир кишининг қўшаётган ҳиссасига қараб ўртада тақсимланадиган бўлди.

Инженерлик хизматларида ҳам янги вазифаларни ҳисобга олган ҳолда иқтисодий ўқув формалари такомиллаштирилмоқда.

— Биз мутахассисларимизни келажакни кўзлаб иш юритишга ўргатяпмиз, — дейди иқтисодий ўқув раҳбарларидан бири, бош технолог ўринбосари И. Басанько. — Бу уларни омилкорлик билан хўжалик юритишга ўргатиш, техника тараққиёти даргаларини тарбиялаш демакдир.

Мактаб тингловчиларидан — бўлим инженерлари А. Резник ва Н. Шельниковская резервларни қидиришга фаол киришиб кетишди. Улар «Технолог» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси мутахассислари билан бирга қисқа вақт ичида пластмассани ротация йўли билан қолиплайдиган янада мукаммалроқ қурилмани жорий этдилар. Бу қурилманинг унумдорлиги аввалгисига қараганда икки баравар кўп. Натижада завод тупроққа гербицидлар сепувчи мосламалар ишлаб чиқаришни бир ярим баравар кўпайтирди.

Фақат ўтган йилнинг ўзидагина иқтисодий ўқув системаси тингловчилари технология жараёнларини такомиллаштириш, қишлоқ хўжалик машиналарини қайта жиҳозлаш, янги ускуналарни жорий этиш борасида 50 дан ортиқ таклиф киритдилар ва уни амалга оширдилар. Юз минг сўмдан ортиқ иқтисодий самара кўрилди.

«Узбексельмаш»ликлар ишларнинг пировард натижаси учун корхоналарнинг ҳуқуқларини кенгайтириш ва улар масъулиятини ошириш юзасидан ўтказилган экспериментда қатнашиб, фақат бошқарув аппаратинигина эмас, айни вақтда ҳар бир ишчи ҳам корхона олдида турган вазифаларни ва унинг истиқболини билиши зарурлигини уқиб олишди. Бу ерда ўқув планлари қайтадан кўриб чиқилди, тўла хўжалик ҳисоби шароитларида коллективнинг аниқ мақсадларига жавоб берадиган янги режалар тузилди.

— Иқтисодий ўқишда тўғри йўл тутяпмиз, — дейди бирлашма партия комитети секретари Ҳ. Умаров. — Бу йилги партиявий ўқув планини тасдиқлар эканмиз, биз асосий эътиборимизни иқтисодий масалаларга қаратдик. Лекциялар ўқишга олимлар, олий ўқув юртларининг муаллимлари таклиф этиб туриладн. Зотан ҳар бир ишчи аниқ экономикани билмас экан, хўжалик механизмини қайта қуриш мумкин эмас.

В. ДРАЧЕВ,
ЎзТАГ мухбири.

Жамият. Коллектив. Шахс.

ШАМОЛ ОҒИРНИ ЎЙНАТОЛМАЙДИ

АЁЛ МАКТУБИ ЙЎЛГА ЧОРЛАДИ

Шамол енгил нарсаларни ўйнайди. Нозикларни титратади. Бироқ бўрон ҳам тупроқни қўзғатолмайди. Ҳатто заррачасини учиришга қодир эмас.

(Ён дафтаримдан).

Юз-кўзларида меҳр-муҳаббат, ғайрат-шижоат ёғилиб турган ёқимтойгина бу аёл ёниб гапираяпти. Гоҳ кўзларида нам пайдо бўлади, гоҳ овоз пардалари қалтираб, сўзлолмайди. Алам ва хўрликни яширмоқ бўлиб ерга қарайди. Бироз тин олади. Аста-секин дийдаси қотади.

52-МАКТАБ ДИРЕКТОРИ ҲУРБИБИ ИСМОИЛОВА-НИНГ ЖОМБОЙ РАЙОНИ РАҲБАРЛАРИГА ВА 49-МАКТАБ КОЛЛЕКТИВИГА

ОЧИҚ ХАТИ

«1970 йилдан бери 49-мактабда ишлайман. Бу ерда ўн йил директорлик қилдим. Фаолиятимни бошлашдан олдин сарғайиб кетган расписаниедан бўлак ҳеч вақо йўқ эди. Мактабнинг моддий базаси йил сайин мустаҳкамланди. Ошхона, буфет, кутубхона, лаборатория, омборхона, кўмирхоналарни фойдаланишга топширдик. Замонавий устахона қуриб, неча йиллардан бери чанг босиб ётган дастгоҳларни ишга туширдик. Саккизта қўшимча синф хонаси тиклаб, машғулотларни бир сменаликка кўчирдик. Ислоҳот талабларига мослаштирилди, олти ёшлиларни қабул қилишга шай бўлди.

Бу вазифаларни бажариш осон кечмади, албатта. Колхоз правлениесининг ёрдами туфайли, ота-оналар комитети, ўқитувчилар билан ҳашар уюштириб тинимсиз ишладик. Эркаклар бир сатил лой кўтарганда иккитани кўтардим. Улар иккита ғишт узатганда тўрттани узатдим. Ярим тунгача кўчаларда қолиб кетиб, овораю сарсон бўлиб, маошимга бензин сотиб олиб, Каттақўрғону Самарқанддан цемент ва ғишт каби қурилиш материаллари топганман.

Уйда беш нафар боламга икки кунлаб иссиқ овқат пишириб беролмаган кунларим ҳам кўп бўлди.

Ҳалол ва фидокорона меҳнатнинг гашти билан яшаётган бир пайтда директор ўринбосари Озод Билолов билан тўқнашиб қолдик. Очиқдан-очиқ «Бу ердан жўнанг, сизнинг жойингиз Булунғур» деганида ичимдан зил кетдим. Биринчи марта ўзимни ўзга районда, қариндош-уруғдан йироқда эканлигимни ҳис этдим. Иш юзасидан бошланган баҳс адоват даражасига етди. Халқ ичида обрўйимни тўкишга: ошна-оғайниларига бўҳтон ёздириб, туҳмат тошлари отиб, асабимни синай бошлади. Ёзган шикоятлари ҳам доим тасдиқланмас, улар эса жазо олмасдилар. Район партия комитети, колхоз правлениеси ва райОНОдаги ўртоқларнинг илтимоси билан уларни кечирардим.

Сиз ўртоқ Билолов, шикоятларга раҳнамолик қилганингиз сари ўсардингиз. Мен эса коллектив олдида дағаллашиб, чўкиб борардим. Колхоз партия ташкилотининг секретари сизни жон-дили билан қувватларди. Чунки яқин ўртоғингиз. Унинг ёрдами билан саккиз йиллик мактабга директор бўлдингиз. Партия сафига ўтдингиз. Мукофот олдингиз. Айни вақтда 52-мактабни еб тугалладингиз. Энди сизнинг янги мактабга, не азоблар билан бир сменаликка кўчган бизнинг мактабга иштаҳангиз очилди. Бунинг учун шароит туғилди, чунки касалхонага тушиб қолдим. Мактаб илмий мудири Эгамбердиевга «пиллапоялар» ваъда қилиб, уни қўлга олдингиз. Лаққа тушган илмий мудир ҳам ўзига ҳомийлар излай бошлади. География фани ўқитувчиси Мусурмоновни тарихчи этиб ишга олди. Бу ҳол ислоҳот талабларига зид эди. Касалхонадан чиқиб келганимдан кейин район халқ маорифи бўлими мудири Ҳакимов, сизга бу ҳақда айтганимда лом-мим демадингиз. Чунки у сизнинг буйруғингиз билан бўлган эди. Бу биринчи тўқнашувимиз эмасди. 1986 йил январида мактабга келиб, дарҳол ўқитувчиларни йиғишни буюрдингиз. Зуҳра Байраҳдоровага «Ўзбекистон ССР халқ маорифи аълочиси» нишонини топширмоқчи эканингизни билдирдингиз. «Домла, бу қанақаси, коллектив умумий йиғилишида тавсия этилмади, мен бирорта ҳужжатга муҳр босмадим, ҳеч кимнинг хабари йўқ», дея ажаблангнимни яширмадим. Ҳақиқатни тик айтдим.

Ўртоғингизнинг ўғли, рус тили ўқитувчиси Шуҳрат Камолов дарсни ойлаб қолдираверганидан кейин мактабдан олишингизни талаб этдим. Гапим яна ёқмади. Бироқ илож қанча?

Пахта йиғим-терими пайти қишлоқ мактаби учун азоб. Ёшу қари далада. Муаллимлардан теримчилар бригадаси тузилган, шу билан бирга ўқиш ҳам давом этади. Бунинг устига кўпчилик аёллар ҳомиладорлик отпускасида. Хуллас, коллектив аъзолари сони кам, иш кўп. Ана шундай долзарб пайтда Мусурмонов рухсат сўради, рад этдим. Барибир ишга чиқмади. Мактабнинг бошланғич ҳарбий таълим ўқитувчиси И. Исломов, тарбиявий ишлар ташкилотчиси Н. Садиров, жисмоний тарбия ўқитувчиси Л. Аббосов, Майрам Яхшибоева ҳам тартиб-интизомни бузишди. Уларга касаба союзи комитети ва педагогика кенгаши мажлисларида чора кўришга мажбур бўлдим. Барот Эгамбердиев эса уларнинг ёнини олди. Шундай усулларни қўллаб илмий мудир Эгамбердиев яхши, мен қўрсу қўполга чиқиб қолавердим.

1 март куни район халқ маорифи бўлими мудири Ҳакимов уйимга келди: «Сени Билолов ишлаётган 52-мактабга ўтказамиз, рози бўл, ариза ёз, ғалвадан қутуласан. Устингдан шикоят кўп, ҳаммаси бирлашса масалангни райком бюросига қўйиб, чора кўришга мажбур бўламиз» деди. Мен рад этдим. 6 март куни — Халқаро хотин-қизлар байрами арафасида яна чақирди. Тазйиқ бошланди. Иззат-нафсим оғриниб, беш нафар боламни эрим боқиб олади, мени ишдан бўшатинглар, деб ариза қолдирдим. Жаҳл устида ёзиб қўйдим-у, сўнгра афсусландим. Ўзимни ҳақоратланган, хўрланган деб билдим. 7 март куни мени Билолов директор бўлган 52-мактабга олиб бордилар. Не кўз билан кўрайки, бинонинг фақат нураган тўрт девори қолган эди. Унда ўқиш икки сменада, электр чироқлари издан чиққан, талон-торожлик, ўзибўларчилик, «сен менга тегма, мен — сенга» қабилида иш юритилган. Мактаб тажриба участкаси муаллимлар орасида бўлиб олинган, директор ўқитувчилар номига қўшимча пуллар ёзиб, бевосита ўзлаштирган. Ҳамтовоғи Худойбердиев хотини билан бирга менга қарши ҳужумга ўтди. Устимдан қўпол деган шикоят хати битилди. Бу 49-мактабда ёзилганларининг айнан нусхаси эди. Яна текшир-текшир, яна асаббузарлик... Ниҳоят ҳақиқат қарор топди. Худойбердиевга район халқ маорифи бўлимининг 1987 йил 28 июндаги 154. буйруғига асосан шахсий делосига ёзиш шарти билан қатъий ҳайфсан берилди. Ўша куни район партия комитети секретари ўртоқ Одилова олдида ўзимни тута олмадим, алам ва хўрлик жон-жонимдан ўтиб кетганлигидан, ҳақиқат қарор топганлигидан кўнглимни бўшатдим — йиғладим. «Сен ҳақ чиқдинг, Худойбердиевни жазоладик, яна нима керак?» деди дағаллик билан у. Секретарнинг изтиробларимга бефарқ қараши кўз ёшларимни тўхтатди. «Билолов шунча тер тўккан мактабимни олди. Энди 52-мактаб коллективини ҳам менга қарши гиж-гижлаяпти. Мен ҳам курашга тушаман». Шундай дедим-у, кабинетдан чиқдим. Одилова мен кетганимдан кейин дарров Билоловни чақирибди. У уйимга келди: «Исмоилова, район партия комитетига борибсиз. Ҳеч бир шикоятда менинг қўлим йўқку!», деди. Ҳаммасини ошна-оғайниларингизнинг қўли билан бажариб, қўй оғзидан чўп олмайдиган бўлиб кўринмоқчимисиз? Энди кеч. Менинг ҳам сабр косам тўлди, бардошим тугади, шунча йиллардан бери кечириб келдим, бас, энди етар! — дедим.

Эрталаб мени район партия комитетига чақиришди. Одилова ёнида райОНО мудири Ҳакимов, район партия комитети инструктори Ёшузоқов ва Билолов ўтиришганди. Одилова сўзи: (айнан келтираман, қулоғимда бир умрга муҳрланиб қолди):

— Билоловнинг устидан ёзмоқчисан. У ҳам сени ёзса, хатоинг топилади. Агар Билолов жазо оладиган бўлса, сен ҳам қуруқ қолмайсан, иккалангни бюрога киргизиб, чора бергизаман».

— Устимдан тинимсиз ёзишди, бирор марта дардимни сўрамадингиз. Нега энди унинг ёнини олиб қолдингиз?

У ердан чиқиб биринчи секретарь А. А. Сатторовга кирдим. Бу ерда ҳам бир оғиз ширин сўз эшитмадим. «Одиловани, Ҳакимовни ишдан бўшатсам, Билоловни, Худойбердиевни қаматсам, кўнглингиз тўладими?» — деб ўдағайладингиз.

Мен Билоловнинг кирдикорларини фош этадиган аризани ёзиб прокуратурага топширдим. Область партия комитети пропаганда ва агитация бўлимининг мудири Кушаевга учрашдим. Ҳақиқатни очадиган мухбирлар берилишини илтимос қилдим. У район газетаси редакторига телефон қилиб, чуқур текширишни топширди. Уч кишидан иборат комиссия иккала мактабда олти кун юриб, вазиятни ўрганди. Мақола тайёр бўлди. Бироқ район партия комитети уни чоп этишга рухсат бермади.

Мана, неча йилдирки, дардларим, азобларим тўпланиб бугун ёрилаяпти. Шикоятни ёмон кўраман, бироқ шунга мажбур этдингизлар».

(46 варақли мактубдан)

Шоирлар аёлни гулга, меҳрини қуёшга қиёслашади. Шамолда гулдек титраётган аёлнинг дардларига, изтиробларига малҳам бўлолмаган инсон ҳақида шоир нима дерди?

Аёл бўлатуриб аёл қалбини тушунмаган киши нимага лойиқ?

Эркакдан мардлик, тантилик кетса, ундайлар ҳақида халқимиз нима дейди?

(Ён дафтаримдан).

ГАЗЕТА ҲАҚ ЭДИ

Исмоилованинг қатъий ва изчил талаби район партия комитетини шошириб қўйди. Унинг юқори ташкилотларга мурожаатидан кейин эса тайёр мақолани ушлаб туриш мақсадга мувофиқ эмаслигини англаб етишди.

«Шонли меҳнат» газетасида «Қимматга тушган талабчанлик ёки 49-ўрта ва 52-саккиз йиллик мактаблар коллективлари ўртасидаги келишмовчиликлар хусусида» сарлавҳали мақола икки сонда тўрт сарлавҳага бўлиб берилди.

«Масъулият оширилгач»да Исмоилованинг директорлик фаолияти яхши баҳоланиб, шу билан бирга бироз қўполлиги ҳам кўрсатилди. «Муҳокама этилмаган қарор»да Зуҳро Байраҳдорова «ЎзССР халқ маорифи аълочиси» нишони билан тақдирланганлиги, бироқ бундан на директорнинг, на коллективнинг хабари бўлмагани ҳикоя қилинди. Унда демократия қоидалари бузилганлиги қайд этилди: «Зуҳро Байраҳдорова ўн йиллик педагогик стажга эга. Намунали ўқитувчи. Агар унга берилган мукофот педагогик коллективда муҳокама этилганида нур устига аъло нур бўларди».

«Ернинг эгаси борми?» мақоласида М. В. Ломоносов номли 52-саккиз йиллик мактаб директори А. Билоловнинг кирдикорлари фош этилган. У шундай якунланади: «Мактаб тажриба участкасини талон-торож этган, қалбаки ҳужжатлар тузиб, ўқитувчилар ҳақига хиёнат қилган кишини янада юқори лавозимга тайинлаш мумкинми? А, Билоловга қайси «катта хизматлари» учун район халқ маорифи бўлими томонидан «Жигули» енгил автомашинаси мукофотга берилди?»

«Илмий мудир раҳбарлигидаги қингир ишлар» мақолачасида Эгамбердиев раҳбарлигида гуруҳбозлик бўлаётгани таъкидланди.

Район газетасидаги мақола туфайли 52- мактабдаги талон-торожлик фош этилди. Жомбой район прокурори Ш. Ҳасанов: «Билолов Озоднинг ҳаракатларида ЎзССР Жиноят кодексининг 118. моддаси 1-қисмида кўрсатилган жиноят аломатлари мавжуд. У 320 сўм 16 тийин миқдорида пул суммасини қалбаки имзо қилиб олган. Унинг КПСС аъзоси бўлганлиги, олдин судланмаганлиги, қарамоғида саккиз нафар вояга етмаган фарзанди борлигини эътиборга олиб, жиноий жазо қўлламасдан жамоатчилик йўли билан тарбиялаш имконидан фойдаланиб, ЎзССР Жиноят кодексининг 49-модда 1-қисми билан ўртоқлик судида кўриб чиқиш учун Жомбой район халқ маорифи бўлимига юборишни лозим топдик. Шунингдек, мақолада кўрсатиб ўтилган Ҳазратқул Худойбердиев, Турсунмурод Ҳаммазов, Озод Билолов, Қизларой Раҳмонованинг мактаб ер участкасидан нотўғри фойдаланганликлари ва шу ер участкасидан фойдаланиш даврида давлатга зарар етказилган бўлиб, текшириш натижасида ушбу зарарнинг тўланганлигини эътиборга олиб, уларнинг ҳаракатлари ҳам ўртоқлик судига юборилиши ва муҳокама қилиниши лозим деб топилди».

Қойил, прокурорчасига «топқирлик»ка қойил қолмай илож қанча! Район халқ маорифи бўлими ўртоқлик суди мактаб участкасидан ўз манфаати йўлида фойдаланган кишиларга огоҳлантириш берди. Билоловга эса 30 сўм жарима солинди. Бироқ унда ЎзССР Жиноят кодексининг 118-моддаси 1-қисмида кўрсатилган жиноят аломатлари муҳокама қилинмади. Хатоларни, камчиликларни хас-пўслаш райОНО ўртоқлик судига нима учун зарур бўлди?

Хуллас, газета кўтарган учта муаммога, ундаги хулосаларга мутлақо бефарқ қаралди. Натижада 49-мактаб коллективидан шикоят тушди. Улар газетада чоп этилган мақолани нотўғри деб топдилар. Район партия комитети шундагина мактабда йиғилиш ўтказиш зарурлигини сезди. Ачинарлиси шуки, йиғилишда биронта хулоса чиқарилмади, ҳаммасини педагоглардан тушунтириш хати олиш билан якунлашди. У хатлар эгизакдек бир-бирига ўхшарди. «Газетада чоп этилган мақоладан норозиман, ҳақиқатни ёзмаган». Қайси далилни нотўғри деб ҳисоблаши, бунинг сабаби, хуллас мустақил фикрлар йўқ эди. Бу хатлар вазиятга аниқлик киритиш ўрнига, аксинча, чалкаштирарди. Шу ерда менга иккинчи бир мактубни ҳам беришди. Мактаб ўқувчилари: «Исмоилова мактабга қайтса, биз ўқимаймиз», — деб талаб қўйишганди.

ЎҚУВЧИЛАР ДИРЕКТОРГА ҚАРШИМИ?

Болалар катталарга нисбатан кўп бора ростгўйроқ бўлишларини билганим учун ишни район партия комитетига шикоят кўтариб борган қизларнинг бири — Қурбоной Бобомуродова билан суҳбатдан бошладим. Қизнинг тушунтириш хати: «Мен райОНОга ўз ихтиёрим билан бормадим. Мажбурлашди. Қоғоздаги барча гапларни ёздирган ва боришимизни айтган физика ўқитувчимиз Барот ака Эгамбердиев. Хатни Замира Исаева билан олиб бордик».

Бизга инструктор Ёшузоқов тўрт киши деган эди. Унга бу бўрттириш нима учун зарур бўлди?

Эътибор қилинг: қиз мактубида райОНО деб ишлатаяпти. Ҳолбуки, хатни район партия комитети ходими Ёшузоқовга топширишган. Қаерга борганлигини аниқ билмайдиган ўқувчи шикоят ёза оладими?

Энг ачинарлиси эртасига рўй берди. Қиз ўқитувчилари қуршовида сўзидан тонди. Юм-юм йиғлаб, синфдоши Замира Исаева билан бирга ёзганлигини айтди. Замира эса Исмоиловага қарши ўт очган ўқитувчилардан бири Исҳор Исмоиловнинг синглиси.

Тўққизинчи синфга кирдик. Хона совуқ, қизлар пальтода ўтиришар, «қўр-қўр» йўталишар, баъзиларининг юзлари қизарган, кўзларидан дув-дув ёш оқарди.

— Печка бор-ку, ёқилмайдими? — сўрадим.

— Фақат ўзини иситади, — жавоб қилди олов қизлардан бири.

— Афсус, Исмоилова мактабдан кетиб қолди, ишлаб турганида шу пайтгача газлаштирган бўларди, — ачинди Малика Сайфулова.

Унга Гулсанам Кўчалиева бир ўқрайиб қаради: «Энди сўкишларини ҳам айт». Қиз мисол келтирди.

— Уял-ей, қаттиқ уришардилар-ку, лекин сен айтган сўзлар билан эмас.

— Қизлар, ҳозир мактаб директори Исмоилова ҳақида эркин иншо ёзамиз. Фақат ҳақиқатни ёзинглар. Зоя Космодемьянскаяни биласизлар-а?!

— Опа, мен бир фикримни оғзаки айтсам бўладими?

— Марҳамат.

— Исмоилова ташкилотчи, яхши директор. У биз билан эмас, ўқитувчилар билан келишолмай қолган. Бошқа мактабга директор этиб олса бўлмайдими? — сўради Насиба Исмоилова. (Қаранг, у собиқ директор ҳақида ҳеч қанақа маълумотга эга эмас).

Ўн икки қиздан атиги тўрт нафари иншода ўз фикрини ифода эта олди. Учаласи ёқлаб ёзса, бири қарши чиқди. Қолганлари эса иншонинг сарлавҳасию исм фамилиясинигина ёзишди. Шундай фикрлаётган қизлар «Исмоилова мактабга қайтиб келса, биз ўқишдан воз кечамиз» — деб айта оладими?

Бу ҳол ёш авлод онгига зўрлаб таъсир этиш, уларнинг тарбиясини бузиш дейилмайдими?

Биз қишлоқдаги ота-оналар билан гаплашиб мактабга қайтсак, ҳовли тўла йигит-қиз, педагоглар. Тинимсиз қўнғироқ чалинади, бироқ эшитишмайди. Баҳс, жанжал авжида.

— Опа, яхши келдингиз. Булар мени талаяпти. Ёзганларим игвомиш. Ўқиб беринг, — илтимос қилди Малика.

Ҳовли бирпасда сув қуйгандек бўлди. Хатни қўлига бердим. Ўқиди: «Мен уйга бориб хаёлга толдим. Қўл қўйганлигим тўғрими ёки нотўғрими — билолмай қийналардим. Ниҳоят ичимга сиғдиролмадим. Дадам, ойим, акаларимга айтдим. Улар мени уришдилар. Сабабини тушунтирдилар. Мен ҳаммасини англадим. Ҳақиқатдан Исмоилова мактабга бор кучини сарфларди. Бизнинг яхши бўлишимизни кўзлаб уришарди, танбеҳ берарди. Ўзингиз биласиз, мактабга келса ҳам, келмаса ҳам».

Сўнгра иккинчи хатни қўлга олдик: «Мен мактабга келишига қарши эмасман». Бу Васпия Файтуллаеванинг иншосидан. Насиба Исмоилова ҳам худди шу фикрни билдирган. Сўнгра Гулсанам Кўчалиева иншосини ўқиб берди: «Мен тўққиз йилдан буён мактабда ўқиб келаяпман. Исмоиловадек ёмон кишини кўрганим йўқ. Қўпол сўзларни ишлатади. У ишлаган даврда жисмоний тарбиядан битта тўпимиз йўқ эди. Агар у киши мактабга келса, биз, қизлар кетамиз».

Хатни ўқиб бўлганидан кейин ҳовли қий-чув бўлиб кетди.

— Ҳозир тўп борми? — пичинг қилди бири.

— Иккига ўқиганингдан кейин ёмон кўрасан-да, — қичқирди иккинчиси.

Бирпасдан кейин тўққизинчи синф ўқувчиси Малика Сайфулова яна қайтиб келди.

— Опа, иншони кўзимнинг олдида йиртиб ташланг ёки қайтариб беринг.

— Гапингдан тондингми?

— Йўқ. Мендан талаб қилишаяпти.

— Ким?

Қиз йиғлаб юборди: «Опа, зўрламанг. Ахир мен улар билан бирга ўқийман. Улар менга дарс беришади».

Юрагим эзилди. Болаларга ачиндим. Бу масалага ўқувчилар ҳам аралашганини қандай баҳолаш керак? Шу ҳолнинг ўзиёқ коллектив орасида гуруҳбозлик борлигини яққол акс эттириб турибди. Газета буни таъкидлаган эди. Нега район партия комитети бунга ўз вақтида эътибор бермади?

Тажрибасизлиги, ишонувчанлиги туфайли бу гирдобга кириб қолиб, ундан бир умрга эсда қоладиган ёқимсиз ҳиссиётлар, туйғулари билан чиқиб кетаётган бу мурғак қалбларга ачиндим. Улар улғайишяпти. Асли ночорликдан, хас-чўпга бўлса ҳам ёпишишга интилаётган катталарга ачиниш керакмасми? Чунки бу ҳақиқат олдида ожизлик белгиси!

(Ён дафтаримдан).

САВОЛ-ЖАВОБ КЎРСАТДИКИ...

Мактабда 22 киши ишлайди. Уларнинг 15 нафари газетадаги мақолага қарши. Илмий мудир Эгамбердиев нуқтаи назари: «Улар масалани бир томонлама ёритишган. Фақат Исмоилова фойдасига. Ишонмасангиз, коллектив билан гаплашиб кўринг. Исмоиловани ёқлаганларнинг фикри берилган-у, қарши гапирганларники йўқ».

Биз ана шу кишилар билан бир-бир суҳбатлашдик. Уларнинг баъзиларини айнан келтирамиз. Газетхоннинг ўзи бундан хулосани чиқариб олади.

Ўқитувчи Мусурмонов билан суҳбат.

— Газетадаги материаллардан норози экансиз. Қайси далил сизни ажаблантирди?

— Бари.

— Наҳотки?

— Ҳа, ҳаммаси туҳмат.

— Билолов масаласида ўртоқлик судининг қарори бор-ку.

— Мен 52-мактаб хусусидагисини билмайман. Бизнинг коллектив ҳақидаги хулоса нотўғри. Ҳуқуқшунос, жамиятшунос сифатида шуни айтаманки, коллективга туҳмат қилинган.

У Исмоиловани ёмонлашга тушди. Оғзи кўпириб, ғазаб билан гапирардики, охиригача сабр-тоқат билан эшитиш учун тош бўлиш керак эди.

— Сиз қайси масалада қўшилмаслигингизни аниқ айтмадингиз.

У жим бўлди.

— Ўзингиз ўша куни билдирган фикрни айтиб бера оласизми?

У Исмоилованинг қўполлиги ҳақидаги яна узундан-узоқ гапини бошлади.

— Тўрт кун ишга сабабсиз келмаган экансиз.

— Икки кун.

— Тўғри экан-да.

— Ишим бор эди.

— Сиз география фани мутахассиси бўла туриб тарихдан дарс берарkansиз. Бунга ҳаққингиз борми?

— Институтда тарихдан учим йўқ.

— Тарихдан савол берсам майлими?

У саволларнинг тўртдан бирига ҳам жавоб бера олмади.

Шералиева билан суҳбат.

— Синглим, мақоладаги қайси хулоса нотўғри? Аниқ мисол келтира оласизми?

— Мен редакциядан келганлар ҳузурида гапирмаганман.

— Бироқ қарши бўлиб қўл қўйибсиз-ку? Шундай экан, аниқ фикрингиз бўлиши шарт.

— Қўполлик қиларди.

— Масалан?

— Институтда сиртдан ўқиб, мактабда лаборант вазифасини бажарардим. 3-курсдан кейин ўз мутахассислигим бўйича ишлашим керак эди. Илтимосимни айтдим. Улар менга дарс соатларини ажратдилар-да, шундай деб миннат қилдилар: «Шералиева, билиб қўй, эримнинг дарс соатларини, бола-чақамнинг оғзидаги нонини олиб бераяпман».

— Синглим, ҳали ёш экансиз. Ўз устингизда ишлайсизми?

— Ҳа.

— Кейинги ярим йилда ихтисосингизга оид бадиий китоб ўқидингизми?

У қизариб-бўзариб, мум тишлаб ўтирарди. Адабиёт ўқитувчисининг кейинги бир йил ичида бирор нарса ўқимаганлигини қандай баҳолаш керак?

Мактаб касаба союз комитети раиси Сулаймонов билан суҳбат.

— Месткомнинг қарорларини диктовка қилар, гоҳида ўзи ёзиб берарди.

— Нега энди?

— Мен ўқишни битириб ишлаётганимга беш ой бўлганди, ёзишни билмасдим.

— Шундай экан, раисликдан воз кечмадингизми?

У жим.

— Ўзингиз билмайсиз, Исмоилованинг диктовкаси эса ёқмайди. Шундай экан, нега ташаббус, талабчанлик кўрсатмадингиз, изланмадингиз? Бошқа мактаблардан нима учун ўрганмадингиз? Ўзингизни айбдор ҳисоблайсизми?

У яна жим.

Биз коллектив билан суҳбатлашиб ўтирганимизда кўплаб ота-оналар йиғилиб келишди.

— Мен илтимос қилмагандим-ку.

— Уларни ҳам тинглангда.

— Тўғри, ниятим бор. Бироқ қишлоқдаги исталган хонадонлардан 3—4 тасига кириб суҳбатлашмоқчи эдим. Майли, келишибди, на илож. Улардан бирини чақиринг.

Мактаб лаборантининг қайнонаси.

— Ҳеч гап йўқ, келинимни ишдан бўшатиб юборди. Ялиндим. Икки-уч ой ишласин, декретга чиқади, дедим. Арзимга қулоқ солмади.

Директорга қарадим.

— Район халқ маорифи бўлими мудири ўртоқ Ҳакимов аттестациядан ўтказмади. Келинчак боғбонлик билим юртини тугатган эди. Лекин ўз вазифасини яхши бажарарди. Мана шу Шералиевадан дурустроқ ишларди.

Биз бу борада Ҳакимовдан сўрадик.

— Ҳа, аттестациядан ўтказмадик. Ўз соҳасида ишласин. Партиянинг талаби шу!

— Ана шундай мушкул вазиятда сиз нима қилардингиз?, — сўрайман жисмоний тарбия ўқитувчиси Л. Аббосовдан.

— Бошида ишга олмаслик керак эди, — жавоб қилди у.

— Шералиева ўқитувчи бўлиб ўтгандан кейин штат бўш ётмасин дедим-у, меҳнаткаш, ғайратчан шу қизни олдим.

— Сизнингча оғир вазиятдан қандай чиқиш керак эди? — сўрайман ҳарбий таълим ўқитувчиси И. Исмоиловдан.

У елка қисади.

Бошида ишга олмаслик керак эди деб, ҳамма ҳам айта олади. Бироқ бу мураккаб вазиятдан чиқиш йўлини ҳеч ким кўрсатолмайди. «Конспектларни камчилиги бор деб қайтаради-ю, бирор марта қандай ёзилишини кўрсатиб берган эмас. Нариги мактабга борасанми, методкабинетга борасанми, ўрганиб кел, деб дўқ қилади».

Аббосовнинг бу сўзларини эшитиб туриб илмий мудир нима иш қилади, деб ўйлайсиз. Ҳақиқатан таълим-тарбия ишлари яхши эмас, Эгамбердиевнинг эса бу борадаги ўрни кўринмайди. Педагоглар Исмоилованинг яхши хусусиятларини тан олиб, хатолари борлигини ҳам исботлаб беришганда, бу сўзларнинг ҳаққонийлигига, самимийлигига ким монелик билдирарди? Лекин бирор киши бунақа одилона йўлдан бормади. Уларнинг талаби битта: Исмоилованинг мактаб директорлиги вазифасига қайтишини хоҳлашмаяпти. Бунинг учун яхшими, ёмонми барча имкониятдан фойдаланаяптилар.

Қишлоқдаги ҳовлиларга кириб, ота-оналар билан суҳбат қурдик. Кўпчилик яхши фикр билдирди. Ўн йил ичида мактаб ниҳоятда ўзгаргани, қурилишлар қилингани директорнинг талабчанлигини гапиришди. Ҳақиқатан ҳам район газетаси таъкидлаганидек, Исмоилованинг талабчанлиги унинг ўзига қимматга тушганлигининг гувоҳи бўлдик. Мана, газетадаги мақоладан сатрлар: «Бизнинг текширишимиз жараёнида Ҳ. Исмоиловага нисбатан район халқ маорифи бўлими адолатсизлик қилганлиги маълум бўлди. Хўш, мактаб директори коллективни ҳурмат қилмаган, қўполликка йўл қўйган экан, нега коммунист сифатида бошланғич партия ташкилотида, раҳбар сифатида район халқ маорифи бўлими кенгаши ёки мактаб касаба союз комитети йиғилишида муҳокама этилиб, тегишли жазоланмади?». Район газетасининг бу фикрига биз ҳам қўшиламиз. Исмоилова иши қайта қуриш талаблари, демократия асосида ошкора ҳал этилмаган.

Нимага одамлар бир-бирига ёмонлик қилишади?! Уларга бир-бирини тушунишга нима халақит беради?! Бу саволларга ҳеч ким аниқ жавоб беролмасди, ҳолбуки жавоб беради деб, бировдан сўрамадим ҳам. Уларнинг ҳаммаси ўзини ҳақ деб ўйлайди. Фақат бир нарса аниқ: ҳар бир киши ёшига, мансабига, маълумотига, қобилиятига қарамасдан каттароқ нарсани орзу қилади. Ўзини нимадандир эзилган ҳисоблаб, эгаллаган мавқеидан ҳам кенгроқ имкониятга эгадек ҳис этади. Ана шундан кўролмаслик, кесатиш, пичинг, чақимчилик, орқаваротдан гапириш, тўдабозлик, анонимлар, фитналар, шикоятлар, ниҳоят комиссиялар келиб чиқади.

(Ён дафтаримдан).

АЛҚИССА

Исмоилова ёниб гапираяпти. Мен эса бир нарсани кўз олдимга келтираман. Қишнинг қорли-қировли кунларида қуп-қуруқ ток навдаларини чивиқдан ажратиш қийин. Хивичга ўхшаган бу новдаларни юлишга ёки синдиришга ҳаракат қилиб кўринг-чи, у ҳар томонга буралади, чайқалади, эгилади, эзилади, бироқ синмайди. Ердан осонликча узилиб чиқмайди. Гўё илдизларини паҳлавон қўллар ушлаб тургандек. Мабодо уни ердан узиш тасодифан насиб этса, қуёш уни тезда сўлдиради, шамол қуритади. Арзимас нарсага айланади. Шунинг учун бўлса керак, унинг илдизлари — қудратли қўллари ер остида, қоронғуликда ўзига мустаҳкам йўл очиб олади. Баҳорда навдалари синиққина яшил рангда гуллайди. Кузда кўм-кўк барглар ичра ясанган шохлар шарбатга тўлиб, қимматбаҳо зираклар тақади. Кўримсизгина гуллардан пайдо бўлган шингил-шингил узумлар қуёшда олтиндай товланиб, беғубор болакайнинг тиниқ кўзларини эслатади. Узум шохларининг тантанаси бу. У бутун туриш-турмуши билан жисмини тўйинтираётган она ерни, уни илитаётган қуёшни шарафлайди. Эндиликда ким унинг қишда аянчли, нозик ниҳол эканлигига ишонади?! Ким уни қуруқ, ожиз хивич билан адаштиради?

Ҳар бир аёлга ана шундай қудрат берсин табиат. Она ердек вазминлик, қуёшдек меҳр берсин табиат. Кичкинагина бу аёлни ҳаётга меҳр, сабр-тоқат, вазминлик дадил ушлаб турибди. У ўқитувчи, у директор, у рафиқа, у она! У район хотин-қизлар кенгаши раисининг ўринбосари. Буларнинг ҳар бири ундан меҳрни, вақтни, катта юракни талаб этади.

У гапини тугатди. Умид билан кўзларимга боқди. Агар сиз ҳозиргидек ташаббускор, меҳнаткаш, ҳақсўз бўлиб қолсангиз, оғирни довул ҳам учириб кета олмайди, дегим келди. Халқ таъбири билан айтганда «Ўсма кетар қош қолар», «дарё оқар — тош қолар!».

Раъно ЗАРИПОВА,
«Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

РЕДАКЦИЯДАН. Самарқанд область партия комитети бюросининг 1987 йил 24 сентябрда бўлиб ўтган мажлисида Жомбой район партия комитети иш услубига доир масала кўриб чиқилганда, район коммунистларининг аксарияти меҳнатда, ижтимоий ҳаётда шижоат кўрсатмаётганлиги таъкидлангандн. Ҳа, шундай, райком секретари Одилова коммунист Исмоилованинг ҳақиқат учун курашини тўхтатишга интилганини нима деб баҳолаш мумкин! Область партия комитети райком бюроси, секретарлари ҳамиша ҳам муҳим вазифаларни ажрата олмаётганликлари, уларда қатъият, изчиллик етишмаётганлигини таъкидлади. Икки мактаб ўртасидаги келишмовчилик, талон-торожлик, ўзибўларчилик район газетаси аралашмагунча эътиборсиз қолдирилгани буни исботламайдими!

Мақола чоп этишга тайёр бўлганда район газетасида ёритилган фельетон автори Ш. Шералиевдан хат олдик. Ундан сатрлар: «Район партия комитети бюроси бўлиб ўтди. Билоловга огоҳлантириш берилди. Раҳбарликда йўл қўйган хато ва камчиликлари учун эмас, балки «ўз аризасига кўра» ишдан бўшатилди». Район халқ маорифи бўлими диққатига эса бирор гап айтилмади. Мен автор сифатида бундай қарордан норозиман.» Бу фактлар район партия комитети ўзининг иш фаолиятида ўткир масалаларни четлашга зўр бериб ҳаракат этаётганини яна бир бор исботлади.

Хуллас, Жомбой район партия комитети ўз хатосини тузатиши, оқни оққа, қорани қорага ажратиши, район газетаси нуқтаи назарини, коммунист педагог ҳақ-ҳуқуқини, одилона талабини менсимаган прокурорни, халқ маорифи бўлими мудирини, райкомнинг бу сансалорликка сабабчи ходимларини жиддий тартибга чақириши керак. Ҳақиқат букилиши мумкин, аммо синмайди-ку, ахир!

Ўз навбатида Самарқанд область партия комитетининг ҳам Жомбойдаги бу ғайри-табиий муҳитга нисбатан муносабатини билишни истардик.

Редактор **А. Ғ. МУХТОРОВ.**

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: редактор ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул секретарь — 33-09-93, 32-56-26. Секретариат — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими —33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими —33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими —32-54-52. Таржима бўлимлари —32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими —33-81-42.

Р — 12561. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А.1018. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12